

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická**

Diplomová práce

**HISTORIE RAKOVNÍKA
V DIDAKTICKÉ APLIKACI
ve vyučování vlastivědy na 1. stupni ZŠ**

Tereza Veselá

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny citace a prameny řádně vyznačila v textu. Veškerou použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury a zdrojů informací.

Rakovník, 21. března 2013

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování:

Za odbornou pomoc při zpracování diplomové práce bych chtěla poděkovat paní PaedDr. Heleně Východské za její rady, připomínky a příjemnou spolupráci při tvorbě mé práce. Dále paní Mgr. Kateřině Blažkové, archeoložce Muzea T. G. M. Rakovník, za cenný rozhovor a pomoc s literárními zdroji.

OBSAH

1 ÚVOD	5
2 VLASTIVĚDNÁ CHARAKTERISTIKA ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ	8
2.1 OKRES RAKOVNÍK	8
2.2 MĚSTO RAKOVNÍK	9
3 HISTORIE RAKOVNÍKA	11
3.1 PRAVĚK	11
3.2 RAKOVNÍK PODDANSKÝM MĚSTEM	16
3.3 RAKOVNÍK MĚSTEM KRÁLOVSKÝM	17
3.4 RAKOVNÍK V 19.STOLETÍ	18
3.5 PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA	19
3.6 RAKOVNÍK ZA ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY	20
3.7 DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA	21
3.8 MODERNÍ DĚJINY	23
4 HISTORICKÉ PAMÁTKY RAKOVNÍKA	29
4.1 CHRÁM SV. BARTOLOMĚJE	29
4.2 ZVONICE U CHRÁMU SV. BARTOLOMĚJE	31
4.3 KOSTEL SV. JILJÍ	32
4.4 PRAŽSKÁ BRÁNA	34
4.5 VYSOKÁ BRÁNA	35
4.6 SOUSOŠÍ PANNY MARIE	37
4.7 SOKOLOVNA	40
4.8 ŽIDOVSKÉ PAMÁTKY	41
4.9 MUZEUM T.G. MASARYKA	43
5 CO ŘÍKAJÍ POVĚSTI	46
5.1 O VZNIKU RAKOVNÍKA	46
5.2 O SEKYŘE	47
6 OSOBNOSTI MĚSTA RAKOVNÍK	49
6.1 ŽIKMUND WINTER	49
6.2 JAN RENNER	51
7 DIDAKTICKÉ ZPRACOVÁNÍ TÉMATU	54
7.1 CESTA DO RAKOVNÍKA – PRACOVNÍ LIST	54
7.2 V MUZEU T.G.M V RAKOVNÍKU	62
7.3 PUZZLE	68
7.4 MISS ARCHITEKTURA - RAKOVNÍK	71
7.5 CESTOVNÍ KANCELÁŘ	73
8 ZÁVĚR	74
9 SEZNAM LITERATURY	76
10 SUMMARY	79

1 Úvod

V Rakovníku jsem se narodila, prožila zde školní léta a navždy bude toto město neodmyslitelnou součástí mého života. Každý by se měl seznamovat s minulostí svého domova a poznávat jeho tajemství. První informace o dějinách své rodiny či svého okolí získávají děti většinou v předškolním věku od svých rodičů a prarodičů. Ucelený přehled informací o svém městě a jeho okolí by pak měli žáci získat ve škole od pedagogů, nejen v hodinách vlastivědy a dějepisu.

Regionální dějiny jakéhokoli konkrétního místa v naší zemi nemusí být ve vyučování podávány jako celek, ale mohou být používány k doplnění, přiblížení a vizualizaci představ o určitém období, historické události či osobnosti. Na základě konkrétních a žákům blízkých jevů, objektů či dokonce jen předmětů (např. archeologický artefakt, měšťanský dům, pomístní název a pod...) vznikají živé představy, které jsou základním kamenem pro pozdější vytváření hlubokého a trvalého historického vědomí.

Místní historie má velký význam pro výchovu žáků. Rozvíjí jejich hrdost, „zdravou“ míru vlastenectví a citové vazby k domovu i celému regionu. Domnívám se, že každá obec by měla mít pro tyto účely zpracovaný materiál a ten by měl být pedagogům k dispozici. Pak je jen na učitelích, aby tento materiál využili podle svých metodických představ a cílů pro danou věkovou skupinu, a to takovým způsobem, který by byl pro danou cílovou skupinu žáků atraktivní. Mohou ho zpracovat do řady didaktických forem - cvičení, hádanek, křížovek a doplňovaček, které by byly sestaveny tak, aby pomohly procvičit a obohatit dětské znalosti aktivizační a zábavnou formou. Dalším doplněním by v této souvislosti mohly být vycházky do okolí, exkurze, spolupráce s muzeem, archívem, galerií... apod.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem jsem si ve své práci vytýčila několik cílů. Prvním je zřehlednění a ucelení historie Rakovníka.

Zpracování důležitých historických památek, pověstí a významných osobností týkajících se města. Dalším cílem je vytvoření souboru didaktických činností vhodných pro vyučování regionálních dějin zábavnou formou, která by žáky zaujala a vzbudila v nich zájem o historii.

Ve své dosavadní praxi jsem zjistila, že materiál, který by byl již takto zpracován a byl by veřejně k dispozici, téměř neexistuje. Na jedné straně jsem si téměř jista, že většina pedagogů, kteří mají zájem o historii a zeměpis, resp. o jejich správnou výuku v předmětu vlastivěda, zájem, mají již pro sebe vypracované dostatečné množství vhodných pomůcek. Na druhou stranu je jen málo těch, kdo by poskytl tento materiál širší pedagogické veřejnosti. A tak jsem se rozhodla, že se pokusím o vlastní zpracování.

Rakovník a celé jeho okolí má bohatou historii, zajímavé památky a také odborníky, kteří se historií města zabývají a většina z nich je ochotna se o své poznatky nezištně podělit. A nejen odborníci, ale také svědectví pamětníků může přiblížit určitou dobu nebo konkrétní událost, čehož jsem se ve své práci snažila využít. Učitel však není na regionální dějiny sám, může využít nabídky specializovaných institucí. Tak např. Muzeum T. G. M. v Rakovníku nabízí akce pro školy, aktuálně jsou to: Archeologie Rakovnicka, Cecharní památky Rakovnicka, Lidové zvyky. Program probíhá formou přednášek s využitím trojrozměrného materiálu a pracovních listů. Letos přichází s projektem: Václav IV. (Korunovace Václava IV. na českého krále) státní hrad Křivoklát a Národní památkový ústav. Jedná se vlastně o soutěž mezi školami o nejlepší návrh interpretace této významné události uměleckou formou. Myslím si, že i tyto aktivity pomáhají k poznávání regionu a ráda bych je ve své praxi využívala.

Svoji DP člením do šesti kapitol. Snažila jsem se především o vytvoření logického a systematického celku, který by mohl v budoucnosti posloužit jako komplexní manuál odborně historických

informací i didaktických návodů pro využití ve vyučování v různých předmětech na I. stupni ZŠ. V první kapitole se tudíž soustřeďuji na celkovou charakteristiku lokality, především geografii města a jeho okolí. Ve druhé kapitole analyzuji samotnou regionální historii Rakovníka, kterou pak dále člením do osmi podkapitol, a to v časovém rozpětí od pravěku až k moderním dějinám města. Třetí kapitolu pak věnuji kulturně historickým památkám, významným stavbám a objektům města. Pro čtvrtou kapitolu jsem zvolila důležitý zdroj edukačních forem pro vyučování dětí mladšího školního věku, totiž místní pověsti o vzniku města a další dostupné formy lidové slovesnosti. K Rakovníku neodmyslitelně patří také významní rodáci a další osobnosti, které představuji v páté kapitole. Poslední kapitolu jsem pojala jako vyvrcholení celé práce. Didaktické zpracování celého tématu považuji za velice důležité, mělo by žáky zaujmout a vzbudit v nich zájem o region a historii.

Při zpracovávání tohoto regionálního tématu jsem se potýkala s určitými potížemi. Jednou z těch podstatných byl relativní nedostatek pramenného materiálu k moderním dějinám Rakovníka. V kapitolách o poválečných dějinách regionu jsem proto zvolila metodu oral history, která se nakonec ukázala být velmi přínosná. Přelomové roky 1968 a 1989 jsem interpretovala prostřednictvím výpovědí dvou pamětníků, jejichž vzpomínky jednak dokumentují historické události, a jednak mohou být vhodným a zajímavým doplněním ve výuce. Osobních rozhovorů, jejich záznamů a interpretace, jsem využila také v kapitolách o významných kulturně historických památkách Rakovníka. Mým cílem bylo motivovat místní učitele k edukačnímu využití místních odborných institucí, jako např. Muzea TGM či Státního okresního archivu Rakovník.

2 VLASTIVĚDNÁ CHARAKTERISTIKA ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

2.1 OKRES RAKOVNÍK

Okres Rakovník se nachází v západní části Středočeského kraje. Hranice na severu, východě i jihu tvoří přirozené útvary – terénní předěly, lesy, řeka. Pouze západní hranice není ohraničena přírodními útvary. Na východě a jihovýchodě sousedí okres s okresy Kladno a Beroun, na jihu a západě s okresy Rokycany a Plzeň-jih v západních Čechách a na severu s okresem Louny v severních Čechách. Povrch rakovnického území tvoří převážně mírně zvlněné plošiny a pahorkatiny. Na severu vystupuje plošina Džbán až do nadmořské výšky 535 m. Střed tvoří Rakovnická pánev s průměrnou výškou kolem 350 m, kterou na západě, jihu a východě obklopuje Rakovnická plošina přesahující nadmořskou výšku 500 m. Na jihovýchodě se rozkládá Křivoklátská vrchovina prolomená hlubokým údolím řeky Berounky se strmými a místy skalnatými svahy. Zde leží i nejvyšší bod okresu vrch Vlastec - 612 m n. m. Nejnižší položeným místem je koryto Berounky u Račic – 224 m n. m. Svoji rozlohou 896 km² zaujímá okres Rakovník páté místo ve Středočeském kraji a zaujímá 8,1 % z jeho rozlohy. Zemědělská půda zabírá 53,3 % a lesy 37,5 % z rozlohy okresu.¹

Hustota osídlení 62 obyvatel na km² jej charakterizuje jako nejméně osídlený okres v rámci kraje. K 31. prosinci 2011 náleží do okresu Rakovník 83 obcí. Z celkového počtu obcí mají 3 přiznán statut města a 6 obcí bylo stanoveno městysem. K 31. 12. 2011 žilo v okrese 55 498 obyvatel.

Zemědělství v severní a střední části okresu má díky kvalitním půdám červenicím ideální podmínky pro pěstování chmele. Chmelařství má také na okrese dlouholetou tradici. V jižní části okresu na písčitých půdách se pěstují brambory a obilí.

¹ Dostupné z: http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_rakovnik (1. 9. 2012)

2.2 MĚSTO RAKOVNÍK

Město leží 56 km západně od Prahy. V Rakovníku žije 17 000 obyvatel, hustota je 873 ob/km². Městem protéká Rakovnický potok. Nejnižší nadmořská výška 315 m n. m. maximální pak 387 m n. m. Rakovník je správní, kulturní, průmyslové a obchodní centrum okresu. Rakovník je v republice známý svým chemickým, potravinářským a keramickým průmyslem. Chemický průmysl je reprezentován výrobou pracích prášků a čisticích prostředků, keramický průmysl je spojen s obkladovými dlaždicemi. Potravinářský průmysl je zde zastoupen především výrobou piva s dlouholetou tradicí. Dále se v Rakovníku nachází průmyslová zóna, ve které se vyrábějí komponenty pro automobilový průmysl.

Výše zmíněná geografická charakteristika není uvedena samoučelně. Právě ze zeměpisné polohy a environmentálních podmínek obecně vyplývá mnoho historických událostí, které se týkají města i regionu jako celku. Velkou roli hraje blízkost zemské metropole, přičemž významné je v tomto smyslu rychlé přenesení pražských dějinných událostí do Rakovníka a dále umístění na křižovatce důležitých obchodních cest z Bavor do Prahy i z Plzně do Loun, což městu přineslo mnohé výhody a v neposlední řadě i bohatství. Během více než osmisetletého vývoje zde v důsledku těchto finančních zdrojů vzniklo množství historických památek, které dokumentují dlouhou a slavnou rakovnickou minulost. Původní osada, která stávala, je doložena již k roku 1119. Samotný Rakovník se v dějinách objevuje v první písemné zmínce z roku 1252.²

² Dostupné z: <http://www.mesto-rakovnik.cz/mesto-a-okoli/zakladni-informace/> (1. 9. 2012)

www.mesto-rakovnik.cz (15. 10. 2012)

ADMINISTRATIVNÍ ROZDĚLENÍ OKRESU RAKOVNÍK - STAV K 1.1.2008

Správní obvod obce s rozšířenou působností

www.czso.cz (15. 10. 2012)

3 HISTORIE RAKOVNÍKA

3.1 PRAVĚK

Doba kamenná

Nejstarší doložené památky na Rakovnicku pochází z období starší doby kamenné (cca 250 000 - 40 000 př.n.l.). Lidé, kteří sídlili nad údolími potoků, se živilo hlavně sběrem a lovem, přičemž sledovali tahy velké zvěře³. *„Významným nálezem nadregionálního významu z období středního paleolitu (250 000 - 40 000 př.n.l.) je křemencový pěstní klín z povrchového naleziště u Mutějovic. Z následujícího klimaticky drsnějšího období mladšího paleolitu (40 000 - 10 000 př.n.l.), kdy se štípané nástroje zjemnily do podoby drobnější čepelové industrie, pochází náhodný, zato však velmi významný nález listovitého pazourkového hrotu kopí z pole u Povolčína, jeden z mála tohoto druhu z území naší republiky.“*⁴ Důležité je zmínit také sídliště lovců sobů, na které narazili už v roce 1890 dělníci v cihelně u Lubné. Celou lokalitou se v průběhu několika desetiletí zabývali přední čeští archeologové (J. Böhm, S. Vencel), přičemž mimo fosilních kostí sobů, antilop, koně, nosorožce i zebra a velkého množství čepelových pazourkových nástrojů zde odkryli několik ohnišť a kulturních vrstev.⁵

V období mladší doby kamenné (cca 5 500 – 4 500 př.n.l.) se Rakovnicko začalo osidlovat mnohem intenzivněji. Ve střední Evropě došlo k rozšíření znalosti zemědělství. Pěstování kulturních plodin a chov dobytka změnil způsob života. Lidé začali stavět osady, vyrábět první keramické nádoby a broušené kamenné nástroje. Tyto nálezy pochází převážně z okolí Chrášťan, Kolečovic, Hořoviček a Lubné. Pozdní doba

³ Lovnou zvěř glaciální doby představují paleontologické nálezy v celé ČR, např. pižmoň, kůň, sob, mamut apod., uloženo např. NM Praha

⁴ Dostupné z: <http://www.muzeumtg.m.cz/cz/rakovnik> (19. 11. 2012)

⁵ Věstník musejního spolku královského města Rakovníka a politického okresu Rakovnického - 1915, č. 4, Rakovnicko v době předhistorické, Jan Renner, tisk F. Příhoda v Rakovníce, nestránkováno

kamenná (cca 4 500 – 2 300 př.n.l.) byla v Evropě značně diferencovaným obdobím s řadou kulturních okruhů. Mimo používání oradla s využitím tažné síly dobytka se rozvinul pastevecký způsob života. Z tohoto období pochází zlomky nádob kultury nálevkovitých pohárů z keramické pece u Senomat. Zbytky hrobů u Chrášťan pak dokládají dvě kultury - kulturu se šňůrovou keramikou a kulturu se zvoncovými poháry.⁶

Doba bronzová

Ve starší době bronzové (cca 2 300 – 1 700 př.n.l.) se zvyšovala intenzita osídlení v našem regionu a docházelo k hospodářskému i společenskému rozvoji. Rozšířila se obdělávaná půda, rozvinulo se hrnčířství a zpracování dřeva, začala se zpracovávat měď a vyrábět bronz, které se staly předmětem obchodu v podobě hřiven, ale i zbraní a šperků. Bylo nalezeno mnoho záměrně uložených pokladů - bronzové předměty, jako např. v roce 1983 na poli u Hořoviček, kde bylo uloženo v keramické nádobě 73 ks hřiven o váze 13 kg. Pohřebiště s kostrovými hroby „skrčenců“ (podle skrčené polohy mrtvého na boku) kultury únětické s bohatou hrobovou výbavou bylo objeveno u Chrášťan a ukazuje na formování elity v tehdejší společnosti.⁷

Střední doba bronzová (cca 1700 - 1300 př.n.l.) přináší dva kulturní okruhy - českofalckou a středodunajskou mohylovou kulturu, pro něž je charakteristické pohřbívání žehem i nespálených těl pod mohylami. Ve dvacátých letech 20. století nechal v Lánské oboře jedno mohylové pohřebiště na své náklady prokopat prezident T. G. Masaryk. Nejznámější je pak depot bronzových předmětů se svitky zlatého drátu

⁶ Věstník musejního spolku královského města Rakovníka a politického okresu Rakovnického - 1938, č. XXVIII, Okolí Rakovníka po stránce archeologické, Jan Renner, tisk knihtiskárna Václava Tučka

⁷ Věstník musejního spolku královského města Rakovníka a politického okresu Rakovnického - 1915, č. 4, Rakovnicko v době předhistorické, Jan Renner, tisk F.Příhoda v Rakovnici

z Krupé, který byl uložen v keramické nádobě⁸, dále pak depot z Kalubic s bronzovými jehlicemi a náramky, bronzová dýka z Velké Bukové či typické keramické amfory s geometrickou rytou výzdobou z Chrášťan a Senomat⁹.

Pro rozvoj zemědělství a zhušťování sídelní sítě celých pravěkých Čech znamenala jeden z vrcholů mladší a pozdní doba bronzová (cca 1300 - 700 př.n.l.). Osídlení v době knovízské kultury se opět soustředilo v úrodné severní a západní polovině rakovnické kotliny. Množství keramických zlomků i celých etážových nádob bylo nalezeno v okolí Lužné, Hředlí či Chrášťan. Popelníková pohřebiště našeho regionu byla nalezena u Mšece, ale také u Mutějovic, tato představovala ta nejvýznamnější, přičemž menší žárové nekropole byla objevena v pískovně u Šanova.¹⁰

Doba železná

Na počátku starší doby železné (700 – 500 př.n.l.) byla díky zhoršení klimatu Rakovnická kotlina téměř vylidněna, postupně se však začala migračními vlnami od severozápadu opět zaplňovat zemědělským protokeltským a později keltským etnikem. Obyvatelstvo pohřbívalo své mrtvé na jednoduchých žárových pohřebištích, což potvrzuje nekropole nalezená u Pavlíkova. Další hospodářský rozvoj umožnil vznik privilegované vrstvy, která začala žít na hradištích a pohřbívat v bohatě vybavených komorových hrobech. Taková hradiště, narušená pozdějším středověkým hradem, se nacházela na Hlavačově u Rakovníka a na Křivoklátě, dále také na vrchu Louština u Krušovic a Malinové hoře u Hracholusk. Nejvýznamnější památkou na keltské osídlení Rakovnicka je však knížecí hrob objevený roku 1863 u Hořoviček. Byly v něm nalezeny

⁸Uloženo v Národním muzeu v Praze

⁹Uloženo v Muzeu TGM Rakovník

¹⁰Věstník musejního spolku královského města Rakovníka a politického okresu Rakovnického - 1938, č. XXVIII, Okolí Rakovníka po stránce archeologické, Jan Renner, tisk knihtiskárna Václava Tučka

bronzové mísy, pozlacené šperky, keramické nádoby, zbraně a pozůstatky dvoukolového vozu se součástmi koňského postroje.

Mladší doba železná (500 př.n.l. - 0 n.l.) přinesla nový výtvarný styl laténské kultury, jejímž nositelem byly výhradně Keltové. Do oblasti kolem Nového Strašecí je přilákalo především surovinové bohatství. V 19. století bylo u Nesuchyně, Hředlí či Branova nalezeno několik kostrových hrobů bojovníků s typickou výbavou meči, puklicemi a štíty, kopími a nákrčníky. V blízkosti Mšeckých Žehrovic v pískovně byla v roce 1943 náhodně objevena slavná opuková hlava Kelta. Jaromír Matoušek, který se výrazně podílel na popularizaci nálezů u příležitosti výstavy opukové hlavy přímo v Novém Strašecí v květnu 2011, uvádí: *„V květnu roku 1943 byly zcela náhodně při těžbě písku na okraji obce Mšecké Žehrovice nalezeny čtyři zlomky sochy. Zlomky jsou z opuky a představují významnou keltskou osobnost. Její provedení ukazuje rysy, typické pro umění tak zvané laténské kultury z období 450–430 před Kristem, tj. plochý obličej, mandlové oči, esovité brvy kolem očí, knír či ucho v podobě lotosového květu. Nedávná analýza odhalila na základě studia historické literatury význam stylizovaného účesu v podobě pásu vlasů na jinak vyholené hlavě, probíhající od ucha k uchu nad čelem. Tzv. tonsuru, ve středověku účes irských mnichů, byla v předcházející době odznakem keltských duchovních osobností – druidů. To dokládá i přítomnost typického šperku – nákrčníku tzv. torquesu, který nosily v období 4.–3. století před Kristem ženy z prostředí společenské elity. Později jej nosili opět významní muži. Keltská hlava nebyla z bezpečnostních důvodů a z obavy o poškození v Národním muzeu vystavena. Teprve po roce 1989 byla prezentována na několika významných výstavách v západní Evropě v Itálii a Švýcarsku. Její historická hodnota je*

*nevyčísitelná. Je symbolem sbírek Národního muzea i historie českých zemí vůbec.*¹¹

Od 2. st. př.n.l. začínají Keltové ve středních Čechách, stavět opevněná výrobní, správní a obchodní střediska s působností na rozsáhlejší území, tzv. oppida.¹² Oppidum jako samostatný městský celek na Rakovnicku zatím odkryto nebylo, avšak je zřejmé, že zde pravděpodobně z bývalých vesnických usedlostí výrazným rozšířením vznikala sídla typu opevněných hradišť.

V období od 1. do 4. století do našeho kraje, stejně jako na území de facto celé dnešní ČR, vpadli příslušníci bojovných germánských kmenů. Keltové odešli jednak směrem na západ a jednak se rozhodli uchýlit pod ochranu římského impéria, přičemž jistá část prokazatelně také asimilovala s novým obyvatelstvem. Germáni osidlovali severozápadní část Rakovnické kotliny, což dokazují hroby germánských bojovníků s patřičnou výbavou nalezené v 19. století v Hořovičkách a Vrbici.

Z tohoto období pochází také starší nálezy zlomků bronzových přezek z Hředlí či Kněževse a mistička a miska na nožce z Chrášťan. Zajímavým objevem z Mutějovic je zřícená hrnčířská pec s několika hrnci a miskami, která byla zničena ve 4. století povodní, a dokládá mimo jiné, že mnoho keltských vymožeností včetně hrnčířského kruhu bylo opět zapomenuto. Železářství Germánů si pravděpodobně udrželo standardní úroveň. Důkazem je objev železářské osady u Přerubenic, z jejíhož výzkumu v letech 1993 – 1995 pocházejí bronzové a železné předměty.

Přesuny germánských kmenů po zániku západořímské říše v roce 476 byly již součástí období stěhování národů, v jehož závěru k nám

¹¹ Muzeum T. G. M. Rakovník - text z popisek k expozici: Vývoj Rakovnicka v pravěku a rané době dějinné

¹² Jan Fridrich, *Kniha o Rakovnicku*, 2. vyd., Rakovník: Rabasova galerie Rakovník 2002, ISBN 80-85868-44-X (str. 18-20)

počátkem 7. století přišlo slovanské obyvatelstvo, a období pravěku tak definitivně vystřídal raný středověk. Období stěhování národů (5. – 7. století), podobně jako časně slovanské a starohradištní období (7. – 9. století), zanechalo na Rakovnicku jen málo dokladů.¹³ „Až v dalším tzv. středohradištním období (9. a počátkem 10. století) vzniklo hradiště na Dřevíči u Kozojed s funkcí pro náš region rozhodující. Vedle slovanské keramiky s typickou vlnicí se objevují jako milodary zprvu na žárových plochých i mohylových, později pod vlivem Přemyslovskými knížaty prosazovaného křesťanství na kostrových pohřebištích bronzové a stříbrné záušnice, ale milodarů postupně ubývá.“¹⁴

3.2 RAKOVNÍK PODDANSKÝM MĚSTEM

V písemnostech se Rakovník objevuje poprvé roku 1252 jako sídlo soudu. Z písemných pramenů se dá předpokládat, že kolem poloviny 13. stol. byl Rakovník již sídlištěm charakteru města. Navždy zůstane velkou neznámou kdy a z jakých důvodů byl Rakovník založen. Nejpravděpodobnější možností je spojovat vznik města s budováním nového královského loveckého působiště v povodí Berounky. Sídlem zprávy tohoto území se stal Křivoklát. Rakovník byl tedy nejspíše založen jako město komorní, poddanské.

Na město, poddané hradu Křivoklátu, byl Rakovník povýšen roku 1286 králem Václavem II. Koncem 13. století byla do Rakovníka přenesena správa rakovnického kraje. V roce 1319 dostalo město krále Jana Lucemburského majestát, který potvrdil práva, která byla městu udělena již za Václava II., ale nijak zvlášť je nerozšířil.

¹³Jan Fridrich, Kniha o Rakovníku, 2. vyd., Rakovník: Rabasova galerie Rakovník 2002, ISBN 80-85868-44-X (str. 18-20)

¹⁴Dostupné z: <http://www.muzeumtgm.cz/cz/rakovnik> (23. 11. 2012)

Roku 1454 za vlády Ladislava Pohrobka byl městu potvrzen a rozšířen starý Janův majestát. V roce 1471 získal Rakovník právo hrazených měst a mohl budovat zděné městské opevnění. Za oddanost udělil král Vladislav II. Jagellonský roku 1482 městu znak (červený rak ve štítku nad branou s dvěma vězeními) od roku 1500 přibylo Rakovníku právo pečeti červeným voskem.

3.3 RAKOVNÍK MĚSTEM KRÁLOVSKÝM

Na královské město byl Rakovník povýšen 27. července 1588 císařem Rudolfem II. V 16. století dosáhl Rakovník velkého stavebního, hospodářského a kulturního rozmachu. Tehdy vyvrcholila zásadní přestavba chrámu sv. Bartoloměje, poničeného za husitských válek, byly také postaveny kamenné hradby a brány. Celozemské slávy dosáhl Rakovník svým chmelařstvím a výrobou piva, které nemělo v 16. století konkurenci.¹⁵ Krutý osud potkal Rakovník po Bílé hoře, jejíž předehrou byla ironií osudu právě bitva u Rakovníka. Protestantské město přistoupilo po Obnoveném zřízení zemském roku 1627 ke katolické víře, a tak dosáhlo císařského potvrzení svých privilegií. Řada vzdělaných lidí však musela odejít do exilu. Koncem 17. století bylo město postižené válečnými útrapami za třicetileté války téměř vylidněno.

Osmnácté století v Rakovníku je obdobím stagnace, i zde se projevuje sílící absolutistický tlak státu a omezování městské samosprávy. Hospodářské obtíže města, zatěžovaného materiálním vydržováním vojsk během války o dědictví rakouské a sedmileté války, byly završeny neúrodou v Čechách v letech 1771 - 1773. Pokračuje rekatolizace, kterou ukončil až Toleranční patent roku 1781. Proces postupného poněmčování a odpor proti němu v tradičně českém městě

¹⁵Muzeum T. G. M. Rakovník - text z popisek k expozici: Rakovnicko v 18. a 19. století

měl vliv zřejmě i na to, že od roku 1788 Rakovník ztrácí titul krajského města, který však užíval až do roku 1849, i když sídlem kraje bylo už město Slaný. Přes všechny těžkosti se město začalo obnovovat, většina dochovaných památek historického jádra je z barokních úprav v 18. století.

3.4 RAKOVNÍK V 19. STOLETÍ

Předpoklady nového rozvoje Rakovníka přineslo až 19. století. V roce 1833 byla založena reálná škola. Tato reálka byla první reálkou v Čechách. Roku 1864 byla schválena vyšší reálka a o rok později se stala školou definitivně českou. V letech 1874 -1884 na zdejší reálce působil Zikmund Winter, který v rakovnickém archivu řadu materiálu pro svá díla. Také vznik ochotnického divadelního spolku, knihovny a měšťanské besedy i založení městského muzea v roce 1895 přispělo k pověsti města coby střediska kultury. Těsně vedle kostela byla v roce 1886 vystavěna dívčí škola a v roce 1895 blízko vysoké brány škola chlapecká. Druhá polovina 19. století pak z Rakovníka učinila průmyslové město. V šedesátých letech byl rozšířen a rekonstruován pivovar, k roku 1875 se datuje počátek později rozsáhlé Ottovy mýdlárny¹⁶, v roce 1883 vzniká keramický závod. Budují se další okresní silnice, významné je převedení železniční tratě do Rakovníka a výstavba nádraží roku 1873.

¹⁶ František Švarc, *Knih o Rakovníku*, 2. vyd., Rakovník: Rabasova galerie Rakovník 2002, ISBN 80-85868-44-X (str. 71-88)

3.5 PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

Osmadvacátého června 1914 byl v Sarajevu se svou manželkou zastřelen následník rakouského trůnu František Ferdinand d'Este. Rakousko dalo Srbsku ultimátum, jehož neobyčejná příkrost naplnila svět jistotou blízké války. Na konci července mobilizovalo polovinu své armády a poté vypovědělo Srbsku válku. "Rakovnický obzor" patnáctého srpna oznámil: *"Měšťácké listy: Rakovnicko, Rakovnické listy a Rakovnický kraj v tak vážné a důležité době, jako jest doba válečná, přestaly vycházeti."*

Hospodářství rakouského státu začalo produkovat pro válečné potřeby, a civilní obyvatelstvo tím strádalo. V továrnách byl omezen provoz, rakovnická šamotka snížila výrobu na polovic. V roce 1915 začaly chybět potraviny, od poloviny května se přestalo prodávat v řeznických a uzenářských krámech. V roce 1916 vzrostl nedostatek potravin, musely se zavést potravinové lístky, aby regulovaly spotřebu. Na červnové schůzi r. 1917 obecní zastupitelstvo vyslovilo souhlas s svoláním "Svazu českých měst" pro ochranu ústavnosti a pro zlidovění samosprávy a souhlas s požadavky obsaženými v projevu českých spisovatelů k poslancům říšské rady z května 1917.

Hned po vypuknutí války bylo zřejmé, že habsburské Rakousko okresní samosprávě nedůvěřuje. Proto ji omezovalo v úřední činnosti. Okresní výbor však aspoň učinil řadu důležitých opatření, například proti šíření nakažlivých nemocí. Zajistil, aby všeobecná nemocnice v Rakovníku obdržela co největší množství dezinfekčních prostředků, lůžka a potřebné prádlo. V Kněževsi vznikl okresní infekční pavilon. Aby nově postavená sokolovna nemusela sloužit nemocným vojákům, nabídl okresní výbor Červenému kříži ve veřejné nemocnici veškeré místnosti. Výbor se zabýval také hospodářskými potřebami obyvatelstva, mnoho vykonala zejména žňová komise. Té se podařilo povolat velké množství

zemědělců z vojenské služby k obdělávání polí a k pěstování zeleniny. Komise se rovněž zabývala záchranou velkého počtu hospodářských zvířat, hlavně koní, odváděných k válečné potřebě. Na konci války výbor zajistil pro obyvatelstvo dostatek obilí a potravin.¹⁷

3.6 RAKOVNÍK ZA ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

Dne 28. října byl na manifestaci v Rakovníku občanům oznámen vznik samostatné republiky. Hned druhý den vznikl národní výbor, jehož předsedou se již dříve stal František Čermák. V prosinci vláda národní výbory však rozpustila. První komunální volby proběhly v červnu 1919, přičemž Rakovníku zvítězila sociálně demokratická strana a novým starostou se stal Antonín Urban. Na návrh městské rady se z názvu města vypustilo označení "královské". Později však bylo obnoveno.

Obyvatelé začali dávat veřejně najevo svou nespokojenost s katolickou církví. Rakovnický tisk přinesl jména těch, kteří vystoupili z katolické církve a byli bez vyznání nebo přestoupili do Církve československé, která v Rakovníku vznikla roku 1920.¹⁸

Počátkem dvacátých let se rozrostl počet průmyslových podniků, jedním z nejvýznamnějších byla továrna "Keram", která vyráběla kachlová kamna, hliněné kuličky pro děti a jiné hliněné a šamotové zboží. Chvilí poté byla vybudována továrna Stadion, známá výrobou jízdnicích kol, později byla rozšířena na výrobu i jiných sportovních potřeb. V roce 1923 vznikla nová tiskárna V. Mrázka, později ji převzal Václav Tuček.

¹⁷ František Švarc, *Knih o Rakovníku*, 2.vyd., Rakovník: Rabasova galerie Rakovník 2002, ISBN 80-85868-44-X (str. 89)

¹⁸ František Švarc, *Knih o Rakovníku*, 2.vyd., Rakovník: Rabasova galerie Rakovník 2002, ISBN 80-85868-44-X (str.90)

I školství a kultura zaznamenaly svůj rozvoj, od září roku 1922 měl Rakovník nový biograf, začala vyučovat i nově zřízená obchodní škola.

Po volbách v říjnu roku 1926 se stal rakovnickým starostou Čeněk Vaněček, který patřil k národním socialistům. Během jeho starostování prodělal Rakovník mnoho významných změn, především vzrostla stavební aktivita. Jednou z významných prvorepublikových staveb byly nové kasárny a také budova Masarykovy obchodní akademie, jejímž architektem byl F. A. Libra. Mezi další stavební aktivity patřila elektrizace a také kanalizace. V letech 1920 - 1936 bylo v Rakovníku postaveno více než 180 bytů.¹⁹

3.7 DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA

Německé vojsko přišlo do Rakovníka 17. března, českoslovenští vojáci mu museli uvolnit kasárny. Když byly rozpuštěny prvorepublikové politické strany, vzniklo Národní souručenství, jehož předsedou pro místní skupinu byl profesor Karel Urlich. Do rakovnické knihovny přibylo během března až května několik oběžníků ministerstva školství a osvěty nařizující vyloučení komunistické literatury, knihy týkající se E. Beneše a knihy oslavující československou armádu. Naopak byl nutný odběr listu *Der Neue Tag*. Okresním úřadem bylo nařízeno pořídit seznam neárijských ochodů a podniků, k 25. březnu 1940 jich bylo uvedeno 25. Stejně jako v celém protektorátu, museli i rakovničtí Židé nosit od 1. září 1941 žlutou hvězdu s nápisem "Jude" a první část byla odsunuta do koncentračního tábora Terezín. Po nástupu zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha nastoupil do čela města vládní komisař Karl Czerny, který se ujal správy města 20. ledna 1942, následně

¹⁹ František Švarc, *Knihna o Rakovníku*, 2.vyd., Rakovník: Rabasova galerie Rakovník 2002, ISBN 80-85868-44-X (str. 91)

rozpuštěl městskou radu i zastupitelstvo a zrušil zasedací síň. Od té doby se začalo úřadovat německy.

V období tzv. heydrichiády se samozřejmě i veškerá kulturní činnost dostala pod dohled Němců. Musel být sestaven soupis všech spolků a předem bylo nutné žádat o povolení jakékoliv akce. V březnu roku 1941 byl rozpuštěn Sokol a byly zastaveny Rakovnické noviny. V únoru 1942 byl odeslán do koncentračního tábora zbytek rakovnických Židů. Po atentátu na R. Heydricha v květnu roku 1942 se vyšetřování rozšířilo do celých středních Čech, tedy i do Rakovníka. Německé vojsko obklíčilo a uzavřelo město již v červnu 1942 a pátralo zde po pachatelích atentátu. I přes nepříjemnou atmosféru zajistil vládní komisař Czerny ve městě relativně klidný vývoj. Dokončeny byly mj. i některé větší stavební celky, např. městský vodovod, jehož slavnostní zahájení provozu se uskutečnilo 15. září 1943.²⁰

Na počátku roku 1945, konkrétně koncem ledna, začali Rakovník opouštět Němci z východu, odkud ustupovali před frontou. Během března a dubna podnikla americká armáda několik náletů na rakovnické nádraží, kde byly zničeny všechny lokomotivy a další součásti vozového parku. Začalo se stavbou protitankových překážek na všech příjezdových cestách do města. Rozhlas 1. května ohlásil, že „padl“ Adolf Hitler, poté hned v sobotu 5. května začali obyvatelé spontánně odstraňovat německé nápisy a vyvěšovat československé vlajky. Vládní komisař i v tomto období stále úřadoval a nijak se nestavěl proti tomu, co se začalo ve městě dít. Také v opačném smyslu, tedy proti němu samotnému nikdo nevystoupil, protože bylo známo, jak městu prospěl v minulých šesti letech. Zaměstnanci továrny Stadion smontovali přes tisíc pušek, protože bylo zapotřebí zneškodnit německé vojáky, kteří byli rozestaveni po nárožích ulic a nijak nereagovali na novou situaci. Pro Rakovník skončilo období okupace příjezdem sovětského vojska

²⁰ František Švarc, *Knihy o Rakovníku*, 2. vyd., Rakovník: Rabasova galerie Rakovník 2002, ISBN 80-85868-44-X (str. 91)

9. 5. 1945, v 6:45 h překročilo hranice okresu 6 - 7 sovětských tanků, po 8 h vyjeli zástupci Národního výboru vstříc vojákům směrem k Lišanům. Přímo do města přijely dva tanky, ostatní čekaly na vršku Spravedlnost, následně byla zahájena činnost městského národního výboru. Na velké podniky stát uvalil národní správu.²¹

3.8 MODERNÍ DĚJINY

Druhá polovina 20. století přinesla samozřejmě řadu zásadních změn ve tváři i uspořádání Rakovníka. Během krátké doby (jednoho desetiletí) zmizela podoba města, která se utvářela od třicátých let 19. století. Když byla překonána poválečná stagnace, množství venkovského obyvatelstva dostalo možnost přestěhovat se do města, proto na přelomu čtyřicátých a padesátých let započala výstavba panelových sídlišť. Bohužel tyto nové stavby pronikly i do historického jádra města, kde následkem toho zanikaly historické domy.

Velkou změnou prošly i průmyslové podniky, v nichž po znárodnění byla v některých zastavena činnost, jiné změnilly výrobní program, u dalších byla naopak výroba výrazně rozšířena. Tyto technologické proměny se týkaly především Rakony, Rakovnických keramických závodů či Rakovnického pivovaru. V roce 1951 se začalo s výstavbou hornických domů na Zátíší, roku 1959 vzniká zvláštní škola, přibývaly další moderní stavby zajišťující komfortnější život ve městě - roku 1960 bylo vystaveno v sousedství židovské synagogy letní kino, v letech 1968 - 1970 nahradilo někdejší cukrovar, autobusové nádraží a v letech 1975 -1983 v návaznosti na toto nádraží „vyrostla“ sportovní hala

²¹Jan Renner, Kronika města 1932 - 1945

a plavecký bazén. Bohužel i nadále pokračovala silná výstavba panelákových domů, která výrazně měnila tvář města.²²

Dalším rysem poválečných dějin byla kolektivizace v zemědělství. Obecní statek přešel společně s bývalými soukromými hospodářstvími pod Státní statek Rakovník, který byl zřízen v roce 1950. Hospodářské družstvo přešlo po únoru 1948 pod Zemědělský nákupní a zásobovací závod. S rozvojem zemědělského školství vznikl roku 1958 školní statek.²³

Městský Národní Výbor měl po reorganizaci 11 referátů, pro všeobecné vnitřní věci, plánovací, bezpečnostní, zemědělský, finanční, pro školství, osvětu a tělesnou výchovu, práce a sociální péče, zdravotní, hospodářský, pro vnitřní obchod a výživu a technický referát. MěNV Rakovník spadal do IV. Kategorie obcí nad 6000 obyvatel, byla také zřízena funkce místního tajemníka, který byl výkonným orgánem národního výboru. V roce 1952 se jím stal František Brož, předsedou v letech 1950 – 1952 byl František Beneš, po roce 1952 do roku 1960 František Lovčencký. Podle příslušného nařízení se ustavovaly i komise MěNV, Rok 1954 přinesl další organizační změny, kdy došlo k oddělení orgánů státní moci od výkonných orgánů státní správy. Byl zrušen referentský systém, orgánem státní moci zůstalo plenární zasedání, rada MěNV se stala orgánem státní správy. Byla zavedena volitelnost, Městský národní výbor měl své poslance s tříletým volebním obdobím. Další volby se konaly roku 1957.²⁴

O této době paní Květa Veselá vypráví: *„Na vesnici Nouzov u Rakovníka, kde jsem s rodiči žila, se začalo zakládat družstvo. Tři lidé, kteří v té době neměli téměř žádné polnosti, založili družstvo a začali organizovat vstup ostatních obyvatel vesnice. Stát je donucoval tím, že jim udával množství všech možných produktů, které musí odvést, což bylo nereálné*

²² Tomáš Bednařík, Rakovnícko, Paseka, 1. vydání, ISBN 978-80-7185-908-6 (str. 16-18)

²³ PhDr. Jan Černý, Inventář, Městský národní výbor 1945 -1990 (96), Rakovník 2008

²⁴ PhDr. Jan Černý, Inventář, Městský národní výbor 1945 -1990 (96), Rakovník 2008

vypěstovat. Když to nesplnili, byli zatčeni. A tak raději vše odevzdali družstvu. Přišli i k nám na dvůr a vzali otci párovku a vazač, který si sám vyrobil, dále i valníky, dobytek a vše dali do společných stájí. Takže takhle byli zemědělci vlastně donuceni. Když jsem byla na škole, v roce 1953 - 1957 jsme byli vlivem podmínek donuceni náš statek opustit, jinak bych já i můj bratr museli opustit školu a jít pracovat do družstva., To rodiče nechtěli, a tak jedinou možností bylo sehnat za nás čtyři náhradu. Otec se rozhodl prodat náš statek a odejít do Rakovníka. Objížděl Mostecko, kde sehnal kupce a tím i náhradu za nás. Otec začal stavět dům v Rakovníku, ale nějakou chvíli, asi rok, jsme bydleli i s novými majiteli na statku...²⁵

Dalším neopominutelným rokem v moderní historii města, samozřejmě i celého státu, je rok 1968. Jiří Hartmann (1935) rodák z Rakovníka popisuje události okupace vojsky Varšavské smlouvy takto: „Dostal jsem se do JZD - do Šanova, což byl nejhorší kolchoz. A ještě jsem k tomu potřeboval protekci. V roce 1968 jsem tam pracoval jako účetní. Když jsem tam nastupoval, byla jednotka sedm korun, to znamenalo, že si družstevník měl vydělat 7 korun za den. Dostával 3 koruny zálohu. Bohužel to nevyšlo, takže dostal jen ty tři koruny, to byl výdělek ani ne na kvasnice a na sůl, takže to byla doba, kdy jsem tam přišel. V šedesátém osmém se dostalo JZD na pevnou odměnu. Kdo se narodil v zemědělské usedlosti, musel pracovat v zemědělství, nesměl jít ani na zedníka, ani na jakékoliv jiné zaměstnání. Hlavní činnost v družstvu, aby se to zlepšilo, bylo dostat částečně, ono to nešlo úplně, ale částečně ze hry místní organizaci, pochopitelně KSČ a místní národní výbor. A to se muselo opatrně, pomaloučku, aby ztráceli vliv. A ono to šlo, výborně šlo hospodařit... V té době jsem měl rodinu a syna (1960). Do Šanova jsem denně dojížděl na mopedu, v zimě vlakem, takže i 21. 8. 1968 jsem tak jel. 20. 8. k nám nastupovali brigádníci, v té době ještě jezdily školy i dospělí na chmelové brigády. Asi tři stovky lidí tam

²⁵Květa Veselá (1938), rozhovor ze dne 12. 1. 2013, originál uložen v archivu autorky

nastupovaly. Už jsme je tam měli ubytovaný, takže jsem se 21. 8. musel nutně dostat do Šanova. O tom, co se děje, jsem se dozvěděl v 5 hodin ráno, kdy mě volal švagr, který dojížděl do Prahy, tudíž vstával brzy, že si pustil rádio a dozvěděl se, že nás "bratři" okupují. I tak jsem musel jet, že jo. Tam jsem se ještě dostal v klidu, tady ty okresní silnice, co jsou dnes, ještě nebyly. Tam byli študáci, že jo, rodiče bláznili, nikdo se nemohl divit, když měli dítě tady někde, no hrozný zmatky, s kantory byla domluva. Někdo zůstal, někoho si odvezli rodiče. Vojsko se pak dostávalo i do okresu, v té době panovalo, že jsou to okupanti a měnily se směrníky a ukazatele, nikdo jim nedal ani napít vody, něco k jídlu. Zkrátka, v té době byla situace ještě úžasná mezi lidmi. No ale potom, když už jsem jel druhý den zase do Šanova, nad kasárnami stál tank a já viděl, jak se jeho hlaveň otáčí tak, jak já jedu... Tak jsem byl velmi rád, když jsem zajel za křižovatku.. A to už jezdily tanky a auta po silnici... To bylo lepší skočit do pangejtu. A mám takový příběh. Skutečně na vlastní oči jsem to viděl. Pod vedením důstojníků chodily takové skupiny 10 - 15 vojáků se samopaly na chmelnice agitovat. Třeba recese študáků byla, jak dostávali svačiny, v papírových pytlíkách, když viděli, že jdou, nafoukli pytlíky a bouchali je... Sledovat ty vojáky jak byli vyděšení a sahalí po samopalech... No, ze strany študáků to byla legrace, ale mohlo to skončit velmi špatně. Nebo jak jsem říkal, že vojákům nedávali lidi ani najíst, ani napít... Měli jsme tam brigádníky z Berounska, takový starý děda byl na chmelu, tomu tam dávali z vozu do ešusu oběd, ruský důstojník k němu přišel a říká mu: „Eto oběd, da?“ „Nedááám!“ křičel děda a utíkal s obědem pryč. Vypadá to všechno jako sranda, ale sranda to nebyla. No, když člověk přijel domu, doma byl kluk, že jo, a bál se. Nad námi ještě nebyly domy, jen socha sv. Václava a polňačka a večer, jakmile se setmělo, jezdil tam tank sem a tam. Syn ho pozoroval a říkal: „Já nechci aby tady byli.“ a chudák brečel, „Že je

nepustíš...." No, a mezi lidmi to pomalu upadlo, zvykli si, no a přišla normalizace..."²⁶

Podobné zážitky prezentovala ve své výpovědi také další pamětnice těchto událostí, paní Květa Veselá (1938), která tou dobou byla zaměstnaná ve firmě Agrostav v Rakovníku: „V létě 1968 jsme stavěli chatu ve Šlovicích u Berounky a na 21. 8. jsme měli smluveno, že pojedeme do Loun pro písek. Protože jsme měli v té době pětiletého syna, odvezli jsme ho den předem k babičce na Kladno i s jeho kolečkem. Ráno jsme měli odjíždět v šest hodin a v rádiu hlásili, že nás začali okupovat, tak jsme to raději zrušili a hned jeli pro syna k babičce. Babička byla ráda, protože by bývala měla taky nějakou zodpovědnost, kdyby se něco stalo. Tak jsme si syna naložili i s kolečkem a jeli jsme domů. Ale to už se jelo ve štrůdlu tanků a aut. A to už nás třikrát stavěli a dvakrát jsme museli všichni ven a vyndat i všechny věci z auta, Rusáci okukovali a obdivovali hlavně to dětské kolo, asi to neměli. No, pak jsme zase vše naložili a do Rakovníka jsme dojeli bez pohromy. Já si pamatuji, jak v Rakovníku bylo plno tanků a těch ruských aut. Usídlili se v Domě osvěty a tam u vchodu stála stráž. Denně, když jsem chodila do práce, tak jsem je tam viděla, jak tam stojí s těmi samopaly. Lidi vyprávěli, že vojsko chtělo do kasáren, ale že je tam nepustili a že jim nikdo nechtěl dát vodu. Tak to tady nějak projednávali, nevím s kým, asi na městě, a jestli jim někde tu vodu napojili, to nevím. Když jsem chodila do práce a vodila jsem syna do školky, nosila jsem s sebou takové malé rádio a cestou jsme ho poslouchali. Jednou někdo přišel s tím, že na náměstí je plno tanků, tak jsme tam z práce běželi a lidi se tam s nima bavili a nadávali jim, co tady dělají. Členů KSČ se ptali, jestli souhlasí se vstupem vojsk, ti co řekli, že ne, byli vyloučeni ze strany. Já sem byla dva roky ve straně a když sem šla na mateřskou dovolenou v roce 1970, tak mě vyloučili ze strany... po mateřské dovolené sem už nastoupila na novou pozici, mou pozici získala žena, která se v komunistické straně

²⁶Jiří Hartmann (1935), rozhovor ze dne 1. 2. 2013, originál uložen v archivu autorky

angažovala. Potom nastaly čistky, kdo dělal nějakou vedoucí funkci a nebyl ve straně, tak ho vyhazovali. My jsme moc politický život nesledovali.

V roce 1989 jsem pracovala v bance (od roku 1974). V listopadu roku 1989 jsem měla problémy s páteří a jezdila sem do Prahy na rehabilitaci, a tak sem okukovala co se tam děje. Doma jsme sledovali televizi a poslouchali rádio. Dcera tou dobou studovala v Praze a průvodu 17. 11. se účastnila. Takže jsme s manželem měli strach. V Rakovníku o tom lidé také diskutovali a scházeli se na náměstí a ve sportovní hale měli pražští herci besedu a vypravovali o událostech v Praze...“²⁷

²⁷Květa Veselá (1938), rozhovor ze dne 12. 1. 2013, originál uložen v archivu autorky

4 HISTORICKÉ PAMÁTKY RAKOVNÍKA

4.1 CHRÁM SV. BARTOLOMĚJE

Chrám sv. Bartoloměje se nachází na východní straně Husova náměstí. Kdysi stával v místech nynějšího chrámu románský kostel zasvěcený sv. Mikuláši, ten roku 1119 z rozkazu krále Vladislava I. obehnali hradbami, valy a příkopem. V dobách nepokojů býval útočištěm lidu. Po požáru v první polovině 14. století však kostel sv. Mikuláše vyhořel a na jeho místě byl postaven nový, zasvěcený sv. Bartoloměji, později v roce 1384 byl povýšen na děkanský. Následkem husitských bojů byl však i tento chrám vypálen a značně poškozen. Zachovány zůstaly pouze některé zdi chrámové lodi a kněžiště.

Druhá polovina 15. století byla pro kostel přínosná, započala se jeho systematická oprava, na níž se značnou měrou podíleli rakovničtí měšťané. Ten nový byl dokončen za vlády krále Vladislava II. Jagellonského. Koncem 15. a v průběhu 16. století pořídili Rakovničtí vnitřní výzdobu, především dali ulít zvony, které pojmenovali Bartoloměj a Václav. Roku 1496 zakoupilo město pro hlavní oltář skládací archu. Opevnění kolem chrámu bylo stále udržováno, přesto v třicetileté válce chrám opět značně utrpěl. Vypleněn byl opětovně v letech 1620, 1634 a 1639. Ve druhé polovině 17. a během 18. století byly postaveny nové oltáře. Hlavní oltář vyhotovený truhlářem Herlou, s obrazem umučení sv. Bartoloměje od Samuela Torera, byl instalován roku 1695. V roce 1727 byla u západního průčelí postavena kruchta a barokně přestavěn štít tohoto průčelí, dále byly ke kostelu přistavěny různé přístavby, např. v roce 1699 kaple Bolestné Panny Marie k jižní boční lodi. V letech 1802 až 1845 nechali zavézt příkopy kolem chrámu a strhnout mosty. Rozsáhlé opravy prováděl v letech 1885 -1896 architekt Josef Mocker, byly odstraněny negotické přístavky, postaven západní štít se dvěma točitými

schodišti na kruchtě, vztyčen nový krov a postavena nová kruchtě v pseudogotickém slohu.²⁸

Chrám sv. Bartoloměje je kamenná omítaná stavba, která se skládá ze tří lodí a třech polí. Střední loď převyšuje obě boční a prodlužuje se na východ v presbytář o třech polích a závěru o pěti stranách osmiúhelníku. Nad obdélnou sakristií je nastavena nízká věž, která vystupuje asi jen čtyři metry nad římsu kostela, uprostřed západního štítu je hlavní vchod. Zařízení interiéru je velmi bohaté, skládá se zčásti ze středověkých pozůstatků, zčásti z barokní výpravy a zčásti z výbavy pořízené v průběhu 19. století.²⁹

Chrám sv. Bartoloměje

Foto autorka 2013

²⁸ Vladislav Razím, *Kniha o Rakovníku*, 2. vyd., Rakovník: Rabasova galerie Rakovník 2002, ISBN 80-85868-44-X (str.128-130)

²⁹ Bednařík Tomáš, *Historické památky*, 1. vyd., Rakovník: Raport, 1997, ISBN 80--902190-2-0 (str. 113-114)

4.2 ZVONICE U CHRÁMU SV. BARTOLOMĚJE

Byla vystavena roku 1495. Jelikož chrám neměl dostatečně pevnou věž, na níž by bylo možné zavěsit dva velké zvony, postavili ji rakovníčtí měšťané v těsném sousedství kostela. Mlynář, Jiří Novák z Bosákovského mlýna, zakoupil u zvonáře Jiřího na Novém Městě pražském dva zvony: Bartoloměje (neboli Žebráka) a Jiří (neboli Mlynáře). Tyto zvony byly pak umístěny do rakovnické zvonice. V roce 1526, za purkmistra Václava Frýdla, byla znovu na podezdívce, kterou provedl mistr Vít, postavena vazba zvonice tesařským mistrem Datlem.³⁰

Roku 1589 přelil zvonář Jan Makal zvon Jiří a pokřtil ho na Václava. V roce 1630, za purkmistra Bartoloměje Samsona, prodělala zvonice další rekonstrukci. Dalších 260 let nebylo potřeba většího zásahu. Teprve roku 1894 nechala městská rada zvonici opět opravit.

Do té doby byla hranolová věž na zděné šestiboké podezdívce prkenná, a střechu měla krytou šindelem, po roce 1894 byl pokryt anglickou břidlicí. Šindelem byl pobit čtyřboký hranol mezi střechou podezdívky a věže. Na západní i východní straně jsou v něm dvě žaluziová okna, nad kterými jsou vyřezány polychromované znaky země, města a deseti řemeslných cechů. Uvnitř věže je stolice postavena z dubových trámů, na níž jsou zavěšeny oba zvony. Bartoloměj měří v průměru 1,60 m a je 1,32 m vysoký. Jeho ucha jsou zdobena páskovým ornamentem a provazci. Pod korunou je třířádkový latinský nápis označující rok a místo, kde byl zvon ulit. Na plášti je plastika postavy matky Boží stojící na půlměsíci s Ježíškem a v jedné ruce drží Panna Marie žezlo. Spodní okraj zvonu opět zdobí ornament. Druhý zvon, Václav, má v průměru 1,37 m a je vysoký 1,08 m. Pod korunou se vine z nahých dětských postav, pod ním širší pruh s ornamenty. Na plášti je patnáctiřádkový nápis, z kterého vyplývá, že zvon byl ulit roku 1589. Na

³⁰ Bednařík Tomáš, Historické památky, 1. vyd., Rakovník: Raport, 1997, ISBN 80--902190-2-0 (str. 114)

druhé straně pláště je plasticky zhotovený kříž a pod ním lebka a na obrubě jsou dva medailony.

Zvonice

Foto autorka 2013

4.3 KOSTEL SV. JILJÍ

Kostel sv. Jiljí stojí na konci města, při silnici do Kněževse na starém hřbitově. Kdysi zde bývala malá kaple s poustevnou, kterou v roce 1440 obýval poustevník Tóma. Kdy kaple vznikla, se neví, podle legendy bývala posvátným útočištěm, v němž nesměl být žádný pronásledovaný provinilec zajat. V roce 1487 byla kaple rozšířena o loď. Roku 1535 byl hřbitov kolem kostelíka obehán novou zdí. Za své vzal kostel sv. Jiljí

5. 11. 1620, kdy posloužil císařskému vojsku jako dělostřelecká opora při srážce s pluky Fridricha Falckého. Teprve v roce 1660 byl kostel opraven. Armádě posloužil ještě jednou, v roce 1741 ho Francouzi využili jako prachárnu při bojích s rakouskými vojsky.

V roce 1760 začala u kostelíka opět fungovat poustevna, poslední františkánský poustevník tu zemřel v roce 1780. Roku 1856 nahradila šindelovou střechu střecha tašková a klenba v kostelní lodi byla zpevněna. Při této opravě došlo také k postavení předsíňky před západní průčelí.

Kostel sv. Jiljí je kamenná omítaná stavba. Skládá se z presbytáře o pěti stranách osmistěnu, k němuž přiléhá prostá loď s předsíňkou. Na presbytáři jsou přistavěny opěrné kvádrové pilíře 4 m vysoké. V jižním a západním průčelí se nacházejí dva vchody. Výprava kostela sv. Jiljí je barokní. Dominantním motivem hlavního oltáře je obraz sv. Jiljí z 18. století, na němž je světec ztvárněn v biskupském hávu s berlou a knihou. Kostel je opravený a jeho okolí dobře udržováno.³¹

Kostel sv. Jiljí

Foto autorka 201

³¹ Bednařík Tomáš, Historické památky, 1.vyd., Rakovník: Raport, 1997, ISBN 80--902190-2-0 (str.115)

4.4 PRAŽSKÁ BRÁNA

Nedílnou součástí opevnění královského města byla od počátku 16. století Pražská brána. Podle dochovaných pramenů byl kolem roku 1119 kostel a jeho okolí obeháno kolovou hradbou a valy. Na přelomu 14. a 15. století bylo dřevěnou hradbou a valy obklopeno už celé město. V husitských válkách se však toto opevnění značně poškodilo, a tak roku 1471 povolil panovník Rakovníku ohradit se zděnými hradbami a branami a užívat svobodu měst hrazených. K tomu však došlo až v 16. století. I tak nebyly zdi příliš vysoké a musely být nastaveny podsebitím se střílnami.

Do Rakovníka vedly čtyři brány: Pražská postavena roku 1515 na místě staré dřevěné brány Zákostelecké, Vysoká, Svatojilská a Lubenská. Poslední dvě byly zbourány roku 1837, Pražská a Vysoká stojí ve městě dodnes. Když roku 1515 začali rakovníčtí měšťané stavět nynější Pražskou bránu, museli nejprve nechat zasypat podzemní chodby, jimiž byla spojena Zákostelecká brána s chrámem sv. Bartoloměje, což si vyžádalo hodně času. Pražskou bránu stavěl kamenický mistr Jan. Věž je tvořena lomovým kamenem a tesaným pískovcem. Krov svázal mistr Jakub Městecký. Sedlová střecha je 10,80 m vysoká a je opatřena čtyřmi nárožními věžičkami, jejichž hroty, stejně jako nárožní střechy, jsou zakončeny měděnými makovicemi. Brána původně bývala uzavírána oboustranně jednokřídlými vraty, o čemž svědčí dodnes zachované otvory pro řetězy na kladkách nad průchodem a trám umístěný v nadpraží. K větší rekonstrukci brány došlo v roce 1903, kdy byla opravena podle návrhu architekta Láblera pražským stavitelem Eduardem Sochořem.³²

³² Bednařík Tomáš, Historické památky, 1. vyd., Rakovník: Raport, 1997, ISBN 80--902190-2-0 (str.117)

Pražská brána

Foto autorka 2013

4.5 VYSOKÁ BRÁNA

Vysoká brána je stejně jako brána Pražská pozůstatkem středověkého městského opevnění. Původně zde stávala tzv. Věžní brána, která měla chránit přístup do Rakovníka z této strany. Ke stavbě nové Vysoké brány došlo v roce 1519, kdy byl položen pražským mistrem Janem Chocholou základní kámen. Roku 1524 bránu omítnuti, mistr Jakub Městecký vázal krov. Střecha se dvěma makovicemi, nad nimiž jsou pozlacené růžice, byla pokryta rabštejskou břidlicí. Hodiny na věži instaloval pražský mistr Ondřej. V roce 1527 zavěsili do zdi pod ohoz zvon, kterým se bilo na poplach. Mohutná kamenná stavba z ložných, nepravidelných kvádrů, na rozích zpevněná tesanými kvádry, se skládá z věže, k ní přistavěného čtyřbokého schodiště a z předbraní.

Věž má čtyři patra a ochoz. Roku 1646 byla Vysoká brána poškozena bleskem, jenž rozbil jednu makovici a poničil střechu. V letech 1905 – 1906 prodělala velkou rekonstrukci, kdy byla renovována stavitelem Eduardem Sochozem podle návrhu architekta Láblera.³³

Na Vysoké bráně stále bydlíval branný. Ojedinělou pozoruhodností v českých zemích je předbraní postavené na půdorysu 11,15 x 6,80 m. Nachází se na severním průčelí brány a skládá se ze dvou zdí kolmo postavených na bránu, spojených třetí zdí, v níž je půlkruhový vchod, který býval uzavírán vraty. Všechny tři zdi jsou střílnami a otevřeným cimbuřím. Vnitřek věže je také velice zajímavý. Přízemí a 1. patro bylo sklenuto valenou klenbou, ve 2. a 3. patře byl trámový strop. Zajímavostí je, že v 1. patře bývalo původně vězení pro dlužníky. V 19. a první polovině 20. století tam pak byl uložen městský archiv.³⁴

Vysoká brána

Foto autorka 2013

³³ Vladislav Razím, *Kniha o Rakovníku*, 2.vyd., Rakovník: Rabasova galerie Rakovník 2002, ISBN 80-85868-44-X (str.131-132)

³⁴ Bednařík Tomáš, *Historické památky*, 1. vyd., Rakovník: Raport, 1997, ISBN 80-902190-2-0 (str. 117-118)

4.6 SOUSOŠÍ PANNY MARIE

Nejznámější dominantou Husova náměstí je 12 metrů vysoké sousoší Panny Marie. V Rakovníku stojí od roku 1749, kdy bylo postaveno mistrem Krištofem Knopfem na náklady obce a ctitelů Panny Marie. Dokazují to i tři nápisy na severní, východní a jižní strany pilíře, které jsou chronogramy, dávající letopočet 1749. Na západní straně pilíře je umístěna schránka se železnými dvířky. Byl nad ní vytesán znak města Rakovníka s datem obnovy sousoší: R. V. MDCCCXXIX. Pilíř je tvořen ze čtyř pilastrů a stojí na 3 metry vysokém podstavci. Svislá část pilíře je pokryta stylizovanými obláčky, v jejichž středech jsou hlavičky. Stojí na attické patce a je zakončena čtyřstrannou hlavicí, nad kterou se zvedá barokně prohýbané kladí bohatě členěné a zdobené. Na římsce stojí mezi andělíčky socha Panny Marie s Ježíškem na ruce vytvořená v nadživotní velikosti. Socha je obrácena na západní stranu. Z podstavce vystupují mohutné konsoly stočené do závitů, na jejichž krycích římsách stojí sochy svatého Václava, Víta, Vojtěcha a Prokopa, také v nadživotní velikosti. Tyto sochy stávaly původně kolem středního pilíře, když však v roce 1829 vylezla rakovnická občanka při popravě vraha Ševčíka na jednu ze soch a povalila ji, dala správa města zábradlí zbořit a nahradila ho patníky sepnutými pevnými řetězy. Sochy nechala přemístit na čtyři vypjaté konsoly u sloupu, na jejichž místě asi původně stávaly vázy. Při té příležitosti byla dána na sloup jiná - větší socha Panny Marie. Některé části sousoší byly roku 1894 při opravě pozlaceny.³⁵

„Mariánské sousoší z roku 1749 tvoří nedílnou součást historického jádra někdejšího královského města Rakovníka. Vychýlení sousoší z osy bylo dlouhodobým statickým pozorováním potvrzeno ve směru k jihozápadu cca o 12mm za poslední rok. Záchranný archeologický výzkum přinesl cenné informace o způsobu založení kamenného základu sloupu, které odpovídá dobovým stavebním zvyklostem typickým pro

³⁵ Bednařík Tomáš, Historické památky, 1.vyd., Rakovník: Raport, 1997, ISBN 80--902190-2-0

18. století. Celkem byly realizovány tři sondy. První 2 sondy, provedené za účelem zjištění statického stavu základů v říjnu 2010, dosáhly maximální hloubky 186 cm od současného povrchu. V obou sondách byly zjištěny práce související s úpravou okolí sousoší - písková lože pro desky, úprava terénu okolo sloupu s květinovou výzdobou, u první sondy byla zachycena i kamenná dlažba. Další vrstvy dokládaly práce, spojené se stavbou základů pro mariánský sloup v roce 1749. Při hloubení základů byly zcela jistě narušené středověké situace, proto zásypový materiál v okolí základů obsahoval i středověký materiál v podobě několika zlomků keramiky a zvířecích kostí. Zajímavá situace byla zachycena pod samotným kamenným základem v první sondě. Břidličná vrstva s jílovitým bahnem na dně obsahovala pozůstatky dřev, což napovídalo o potřebě haťování v mokřém podloží. K odvodnění sloužil zřejmě též kanálek tvořený kamenným obložením nalezený v druhé sondě, který vedlo pod základy stavby. Podle středověkých zpráv se sloup nachází v místech, kde se říkalo Na Louži. Již v 15. století se projeví snahy, aby bylo toto místo postupně mokřiny zbavováno. K jejímu zániku zřejmě dochází někdy po polovině 16. stol., kde podle pramenů bylo rakovnické náměstí prvně vydlážděno. Při kopání základů v roce 1749 nejspíš voda vzlínala, a tak pod základy byla zbudována dřevěná konstrukce, která by váhu základu sloupu v bahnitém terénu rozložila. Tuto domněnku pak v srpnu 2011 potvrdila třetí sonda, která v severozápadní části odkryla pozůstatky značně poškozeného dřevěného roštu z trámů o tloušťce 15 – 25 cm, který byl zesponu pod základem podpořen 11 dubovými piloty rozmístěnými v nepravidelném polygonu. Na dvou vyzvednutých vzorcích pilotů je patrné zašpičatění, které podporuje domněnku o způsobu, jakým byla stavba prováděna: tehdejší stavebníci natloukli dubové piloty do měkké půdy a to až po hladinu spodní vody, na ně položili roštovou konstrukci a teprve pak začali stavět z kamene. Dubové piloty a rošty, jež jsou trvale pod vodou, jsou pevné a tvrdé téměř jako kámen. Pokud se však dostanou mimo

vodu, začnou jako ostatní dřevo tlít. Naklánění sloupu tak měl na svědomí zřejmě pokles vody, který způsobil vysušení dřev a jejich následné ztrouchnivění, čímž došlo k sesednutí základu. Archeologický výzkum tak napomohl k zodpovězení otázky důvodu naklánění památky, která je zapsána ve státním seznamu kulturních památek. Město Rakovník nechalo na své náklady mariánské sousoší po rozebrání zrestaurovat a poté znovu osadit do nového betonového lůžka.³⁶

Mariánské sousoší

Foto autorka 2013

³⁶Rozhovor Mgr. Kateřinou Blažkovou, Archeolog Muzea T. G. M. Rakovník - Oddělení historie a společenských věd, 23. 11. 2012, uloženo v archivu autorky

4.7 SOKOLOVNA

Mezi architektonicky zajímavé stavby patří i Sokolovna, která byla slavnostně otevřena 13. června 1914 v rámci sokolského sletu. Do té doby se rakovnická sokolská organizace potýkala s problémem nevhodných prostor pro cvičení. Zažádáno o pozemek pro stavbu tělocvičny bylo poprvé roku 1883, schválení proběhlo o pět let později, ale výstavba se stále z nejrůznějších důvodů posouvala. Základní kámen byl položen tedy až 31. května 1913. Architektem byl Otakar Novotný. V roce 1929 se otevřelo také letní cvičiště.³⁷

Sokolovna

Foto autorka 2013

³⁷ Bednařík Tomáš, Historické památky, 1. vyd., Rakovník: Raport, 1997, ISBN 80--902190-2-0 (str. 124)

4.8 ŽIDOVSKÉ PAMÁTKY

Nejznámější a nejhodnotnější židovskou památkou je budova bývalé synagogy. Údajně prý vznikla ze soukromého domu, který byl koupen pro školu, později byl přikoupen sousední domek a oba tyto domy byly upraveny na synagogu. Synagoga byla založena roku 1763, poté kdy tyto dva původní domy přestaly jako škola vyhovovat. Budova je postavena v barokním slohu, z jedné strany je připojena modlitebna, která je osvětlena šesti okny. V modlitebně dominuje dřevěný oltář zhotovený v pozdně barokním slohu. Díky požáru v roce 1921 získala budova dnešní vzhled. V roce 1960 byla zahrada pod synagogou přeměněna na letní kino. Dnes slouží tato budova kulturním a společenským událostem.³⁸

Synagoga

Foto autorka 2013

³⁸ Bednařík Tomáš, Historické památky, 1.vyd., Rakovník: Raport, 1997, ISBN 80--902190-2-0 (str. 122 - 123)

Dům čp. 233/I patří k nejstarším z Rakovníka. Je to renesanční stavba, což kromě interiéru dokazuje i sgrafitem zdobné průčelí domu znázorňující činy starozákonního Samsona. Obdobnými sgrafity bylo v Rakovníku kdysi zdobeno více domů, avšak všechny byly ve druhé polovině 19. století poničeny.³⁹

Samson

Foto autorka 2012

Další cennou kulturní památkou je i židovský hřbitov v Rakovníku, který se nachází v prudké stráni na okraji města nad silnicí vedoucí do Berouna. Byl založen roku 1635. Z o něco málo mladšího období jsou

³⁹ Bednařík Tomáš, Historické památky, 1.vyd., Rakovník: Raport, 1997, ISBN 80--902190-2-0 (str. 123)

i některé náhrobní kameny s hebrejskými nápisy. Na hřbitov se pochovávalo ještě v šedesátých letech 20. století.⁴⁰

Židovský hřbitov

krivoklatsko.cz (12. 11. 2012)

4.9 MUZEUM T. G. MASARYKA

Muzeum T. G. M. Rakovník (dříve městské, později okresní) vzniklo v souvislosti s přípravami a sběry na Národopisnou výstavu československou v Praze v roce 1895. Bylo slavnostně otevřeno v budově chlapecké školy 24. 7. 1898 u příležitosti 100. narozenin Františka Palackého. V roce 1907 se sbírky přestěhovaly do prostor městské spořitelny a jejich správa byla svěřena Janu Rennerovi⁴¹. V tomto roce zemřel rakovnický občan pan Jaroslav Petrovec, který ve

⁴⁰ Bednařík Tomáš, Historické památky, 1. vyd., Rakovník: Raport, 1997, ISBN 80--902190-2-0 (str. 123-124)

⁴¹ Dostupné z: <http://www.muzeumtgm.cz/cz/rakovnik/HISTORIE-MUZEJA-T-G-M-RAKOVNIK> (3. 1. 2013)

své závěti odkázal městu k účelům městského muzea svůj dům a další majetek. Sbírky přibývaly, a proto bylo město nuceno řešit situaci, zakoupilo dům poblíž chrámu sv. Bartoloměje tzv. "starou poštu" (původně dům plaských cisterciáků) a započalo v roce 1933 s adaptací.⁴²

Do restaurovaného objektu se přenesla většina sbírek a v roce 1936 zde byla instalována expozice, která až na malé změny přetrvala do roku 1963. Výraznější změny v instalaci expozice nastaly v sedmdesátých letech. Muzeum spravovalo i další historické objekty na území města - Pražskou a Vysokou bránu. V roce 1984 se (v souvislosti s integrací muzeí a galerií) pobočkami tehdejšího Okresního muzea stávají muzea v Novém Strašecí, v Jesenici a Památník Joachima Barranda ve Skryjích.

V roce 1991 byla delimitací oddělena od Okresního muzea Rabasova galerie. Od počátku 90. let se postupně modernizovaly expozice. V posledních letech muzeum získalo do své správy Galerii Samson Cafeé v Rakovníku a Pamětní síň J. Fraňka v Nezabudicích (ta je v současné době z technických důvodů nepřístupná). V roce 2001 začalo muzeum budovat pamětní síň Alice Masarykové a Českého Červeného kříže v Lánech. V prosinci následujícího roku získalo Okresní muzeum Rakovník od Nadace pro výstavbu muzea T. G. M. v Lánech darem rekonstruovaný špýchar, kde se v současnosti postupně vytváří expozice věnovaná osobnosti prvního českosloveského prezidenta. V souvislosti s převzetím Muzea T. G. Masaryka v Lánech a vybudováním Pamětní síně Alice Masarykové a ČČK v Lánech došlo k 1. 2. 2002 také ke změně názvu Okresního muzea v Rakovníku na Muzeum T. G. M. Rakovník.

Na místě současné budovy muzea v Rakovníku stával původně farní dům (děkanství) vystavěný v 16. století a zničený v době třicetileté války. V roce 1781 zde postavili cisterciáci z Plas dům, který měl sloužit členům

⁴² Lenka Šmídová, *Knihna o Rakovníku*, 2.vyd., Rakovník: Rabasova galerie Rakovník 2002, ISBN 80-85868-44-X (str. 144-145)

řádu k odpočinku při jejich častých cestách do Prahy. Po zrušení řady klášterů císařem Josefem II. ztratila budova svůj účel a změnila své majitele. Jeden z názvů "ve fabrice" připomíná, že zde byla několik let textilní továrnička, v přízemí býval hostinec, poté tiskařská živnost. Později se do budovy nastěhoval poštovní úřad (odtud název "stará pošta"). Budova postupně chátrala a stala se domovem rakovnické chudiny. V roce 1928 zakoupila rakovnická spořitelna chátrající objekt pro účely muzea. Od roku 1936 do současnosti slouží budova muzejním účelům.⁴³

⁴³ Dostupné z: <http://www.muzeumtgm.cz/cz/rakovnik/HISTORIE-MUZEJA-T-G-M-RAKOVNIK> (3. 1. 2013)

5 Co říkají pověsti

5.1 O vzniku Rakovníka

Pověst vypráví, že v pradávných dobách byla oblast, kde dnes leží Rakovník, plná hustých lesů. Středem prý protékal potok, podél něj se tvořily močály s množstvím vrb – kdysi se jim říkalo rokytí. Proto se i potok nazýval Rokotná. Postupem času se jeho jméno změnilo na Rakovnický potok. Na severním úbočí, které se svažuje k potoku, stojí ještě dnes kostelík sv. Jiljí. U kostela býval velký mlýn. Mlynář byl hodný a pracovitý člověk, měl dobrou ženu a kupu dětí.

Jednoho léta se však neurodilo a nastal nedostatek. Brzy přišla bída a nemoci. Nebylo co jíst a lidé umírali hlady i morem. Také mlynář zemřel. Mlynářka se snažila uživit děti i sebe jak jen mohla. Nakonec nezbylo ve mlýnici nic. Děti slábly. V zoufalství, kdy děti křičely ve dne v noci hlady, se žena rozhodla, že je zbaví trápení a otráví je. Tehdy se věřilo, že raci jsou jedovatí živočichové. Mlynářka je nachytala a uvařila k večeři. Všichni se najedli dosyta a ještě si pochvalovali, jak bylo jídlo dobré. Děti, které nic nevěděly o jedovatosti raků, hned spokojeně usnuly. Nakonec únava zmohla i mlynářku.

Ráno se celá rodina probudila zdravá. Děti hned zase chtěly jídlo, které jim předešlý den tolik chutnalo. Mlynářka tedy nachytala a uvařila nové raky. Všichni se najedli a opět se nikomu nic nepříhodilo. Od té doby se stali raci ve mlýně pravidelnou pochoutkou.

Zvěst o tom se brzy roznesla krajem, lidé se sem začali stěhovat a stavěli si v blízkosti mlýna svá obydlí. Živili se nachytanými raky a tak přečkali bídu. Osada se rychle rozrůstala, až z ní vzniklo velké město. Když jeho obyvatelé přemýšleli, jak ho pojmenovat, vzpomněli si

na příhodu s raky a pojmenovali ho Rakovníkem. Po té co se stal Rakovník královským městem, dostal do znaku červeného raka.⁴⁴

5.2 O SEKÝŘE

Pověst praví, že kníže Krok se svou dcerou Libuší postavili na obranu proti vpádům nepřátelských kmenů na severu českého území obranou osadu a tvrz. Na počest kněžny Libuše dali osadě jméno Kněžnoves. Libuše však nepovažovala toto místo za dostatečné pro obranu, a proto rozhodla, že bude poblíž postaveno ještě pevné město. Bohové jí dali znamení, že město má ležet asi dvě hodiny chůze na jih.

V těch dobách se těmito místy ploužil v močálovitém korytu potok. Okolní krajina byla osídlená jen řídce a lidská noha sem málokdy zabloudila. Kníže i Libuše se na toto místo vypravili i se svou družinou a velmi se jim tu zalíbilo. Leželo v příhodné kotlině, chráněné před větry a při potoce bohatém na ryby a raky. Aby kníže určil rozsah budoucího sídla, vzal zlatou sekyru a začal značit obvod nové osady záseky na okolních stromech. Když byl hotov, položil zlatou sekeru na zem, aby se občerstvil. K úžasu celé skupiny se začala sekera propadat do hlubin země, až po chvíli úplně zmizela. První se vzpamatovala Libuše, vzhlédla k nebi, rozepjala paže, aby poděkovala bohům, a začala předpovídat budoucnost nové osady: „Ó místo, samými bohy vyvolené a posvěcené! Zlato zapadlo v tvou půdu, která bude nejen zlato plodit, ale jím budou oplývat také synové této osady a její učení mužové budou zářit svou moudrostí daleko po vsí vlasti. Požehnáno buď toto místo a nová osada ať vzkvétá a roste v obec slavnou a nad jiné vynikající!“ Místu, kde se sekyra propadla, se pak říkalo Na Sekýře.

⁴⁴Tomáš Bednařík, *Knihy pověstí z Rakovnícka*, nakladatelství Raport, 1998, ISBN 80-902190-3-9 (str. 102)

Při kopání základů nového města našli řemeslníci velikého raka. Proto město, které tu pak bylo postaveno, pojmenovali Rakovník. A když se stalo městem královským, dostalo do znaku raka. Pověst vypravuje, že ona zlatá sekera, která se propadla do hlubin země, stoupá každý rok vzhůru o svou vlastní délku. Na povrchu se prý zase objeví, až Rakovník stihne úplná zkáza.⁴⁵

⁴⁵Tomáš Bednařík, *Kniha pověstí z Rakovnícka*, nakladatelství Raport, 1998, ISBN 80-902190-3-9 (str. 104)

6 OSOBNOSTI MĚSTA RAKOVNÍK

6.1 ZIKMUND WINTER

Narodil se v Praze 27. 12. 1846. Strávil zde dětství a studentská léta, rok žil v Pardubicích, deset let v Rakovníku. Počátkem školního roku 1873 Winter získal místo suplenta na reálce v Pardubicích. Po tamějším ročním působení přešel na reálku v Rakovníku. Zde se v první řadě věnoval práci pedagoga. Vzpomínky Wintrových žáků svědčí o jeho přirozené autoritě získané zasvěceným výkladem proloženým vtipnými poznámkami. V roce 1883 u příležitosti padesátiletého výročí založení reálky sepsal dějiny rakovnických škol pod názvem O rozvoji školství rakovnického.

Život pracovní se úzce prolíná se životem osobním. V době rakovnického působení zemřela Wintrova matka. V lednu 1876 si Winter přivedl z Pardubic ženu Marii. V Rakovníku se manželům narodily všechny tři děti. Dorostly jen dvě - Jaroslav a Josefina. V časech volna se Winter připravoval k rigorózním zkouškám. K nim se dostal až v březnu roku 1879 a 7. 7. se konala promoce.

V krátkém čase se Winter zapojil do kulturního dění ve městě. Zpíval sólově i s rakovnickým pěveckým kvartetem. Přispíval ke společenskému významu tehdejších spolkových institucí, především Pěvecko-hudebního spolku. Zpíval barytonové party, dotvářel programy a repertoár, psal přednášky z hudební historie, texty ke skladbám. Ve studentském spolku Vesna spolupořádal divadelní představení, zábavy, plesy a uspořádal spolkovou knihovnu. Opěrným sloupem spolkového a osvětového života se v sedmdesátých letech stala Měšťanská beseda - Winter tady opět zpíval, hrál divadlo, věnoval se režii. Aktivně se účastnil nebo byl sám organizátorem řady kulturních a společenských akcí, oslav a výročí. Odborný zájem o historii města začal Winter projevovat ve druhé polovině rakovnického působení. Zajímala jej stará městská architektura.

Z jeho pozůstalosti pochází rukopis *Raconae vetus*, text k albu kreseb rakovnických památek. Propagoval navrácení gotické podoby rakovnickému chrámu a významně přispěl k záchraně rakovnické Pražské brány. Zájem o historii jej přivedl do městského archívu. Převážná část listinných památek se vztahovala ke století šestnáctému, kdy město prožívalo hospodářský i kulturní vzestup. Možnost důkladného studia uvedeného období patrně rozhodla o Wintrově vědeckém zájmu.

Publikoval i mimo Rakovník. Winter čerpal z rakovnického archívu náměty také pro drobné beletristické práce. Po detailním seznámení se s historií místa, s dobovými reáliemi a s tehdejšími obyvateli, se pokoušel o rekonstrukce jednotlivých příběhů. Většinou se jednalo o dobové soudní spory. Hlavními hrdiny těchto „obrázků“ jsou skuteční obyvatelé města, děj je zasazen do důvěrně známých míst a doby s detailním popisem předmětů denní potřeby. K nejznámějším povídkám patří *Golgota*, *Příšera*, *Rakovnický primátor*, *Nezbedný bakalář*, *Do zeleného pokoje*, *O život*. Krátce po Wintrově odchodu z Rakovníka vycházejí tyto „rakovnické obrázky“ ve formě sbírky jako *Starobylé obrázky z Rakovnicka* (1886). Druhý díl vydaný roku 1888 již nese název *Rakovnické obrázky*. Uvedené soubory se dočkaly několika vydání.

Winter několikrát usiloval o profesorské místo na státním ústavu v Praze. Na přímluvu přítele získal roku 1884 místo v pražském Akademickém gymnáziu, kde sám býval žákem. Z Rakovníka se mu lehce neodcházelo – reálka mu přirostla k srdci, vázala jej mnohá přátelství. Winter byl schopný organizátor a výrazně ovlivnil společenský život města. Oplátkou mu byla možnost studia archívu, kde se začal formovat jeho odborný i umělecký směr. Zpětně pak Winter město oslavil v beletrii i v odborných pojednáních a pomohl Rakovnickým znovu objevit bohatství jeho historie.

Winter se tedy ocitl zpět v Praze, kde vyučoval až do penze v roce 1907. Winter udržoval styky s Rakovníkem i po odchodu do Prahy. Dochovala se korespondence s rakovnickými starosty i s ředitelem

gymnázia. Bohatší písemné kontakty udržoval především se svým bývalým žákem J. Rennerem (učitelem, archivářem a správcem muzejních sbírek). Winter na sklonku života přivítal založení Muzejního spolku při rakovnickém muzeu a velmi jej potěšilo jmenování jeho čestným členem. Jako poděkování napsal v březnu 1912 emotivní dopis, poslední, který do Rakovníka odeslal. Wintrova odkazu bylo v Rakovníku několikrát vzpomenuo u příležitosti výročí jeho narození či úmrtí. Tehdy i Winter začínal pociťovat důsledky pobytu v zaprášených archívech. Záchvaty kašle a záněty průdušek léčil v Hojné Vodě v Novohradských horách a v bavorských lázní Reichenhallu. Zde 12.6. 1912 zemřel na zápal plic. Na vinohradský hřbitov se vedle početných přátel a příznivců přišli rozloučit i zástupci města Rakovníka.⁴⁶

Jak vyplývá z výše uvedeného textu, význam osobnosti Z. Wintera tkví především v jeho práci pro veřejný a kulturní život Rakovníka, stejně jako v jeho literární a badatelské činnosti.

6.2 JAN RENNER

Narodil se 15. května 1869 v Lašovicích. V letech 1883 – 1890 navštěvoval v Rakovníku gymnázium. Z dobových záznamů vyplývá, že přestože pocházel z velmi skromných poměrů, měl vynikající studijní výsledky. Po absolvování gymnázia složil učitelské zkoušky a začal vyučovat.

V Rakovníku působil jako odborný učitel a pak i ředitel na měšťanské škole. V roce 1904, po příchodu do Rakovníka, se Renner začal zajímat o rakovnické muzeum a archív. Po odchodu Františka Krause Městské muzeum chátralo, o archívní materiály se už od roku 1873 nikdo nestaral. Renner se tedy stal novým správcem sbírek. Práce s nimi jej přivedla ke

⁴⁶ Dostupné z: <http://www.muzeumtgm.cz/cz/zikmund-winter/Zikmund-Winter> (28. 12. 2012)

studiu odborné historické literatury. Mnoho času věnoval přestěhování muzea do 3 místností v městské Spořitelně. Brzy zjistil, že k efektivnějšímu fungování muzea bude zapotřebí zapojit širší veřejnost. Proto roku 1911 založil Jan Renner muzejní spolek, pak zastával funkci jednatele spolku celých 27 let. Zároveň od roku 1912 zastával funkci redaktora muzejního Věstníku až do roku 1938, kdy byl zvolen nový redakční výbor. Za jeho působení ve zmíněném periodiku najdeme úctyhodný počet obsáhlých i kratších statí z oblastí Rennerova zájmu – historie i archeologie.⁴⁷

Během působení v muzeu se Renner zasloužil o rozšíření fondů díky vlastním národopisným sběrům a archeologickým výzkumům přímo v terénu i svým působením na veřejnost. Velmi se podílel na ochraně sbírek během 1. světové války, kdy bylo muzeum rozloženo na mnoha místech. Renner neprezentoval své články jen ve Věstníku muzejního spolku, některé práce vyšly samostatně: *Rakovník XIX. století*, *Rakovník, Stručný popis politického a školního okresu rakovnického*, *Nejstarší kronika královského města Rakovníka*, *Knihy černé královského města Rakovníka*, *Průvodce Rakovnickem a Křivoklátskem*, *Rakovník stavebního rozmachu 16. století*, *Historie a soupis archívu král. města Rakovníka*, *Pečetidla a pečeti, znak královského města Rakovníka*, *Rakovnicko a Křivoklátsko v pověstech*, *Historie městského muzea a průvodce jeho sbírkami*, *Kamenné památky*, *Hřbitovní kostel Nějsvětější Trojice*, *Rakovnicko v době předhistorické*, *Dějiny řádu karmelitánského v Rakovnici*, *Mariánské sousoší v Rakovnici* a další.

Roku 1940 Renner předložil rezignaci na svou funkci v muzeu a po dalších sporech v roce 1945 se věnoval pouze archívu v Petrovcově vile.⁴⁸ Pro Rakovník a Rakovnicko J. Renner tedy neodmyslitelně představuje důležitou osobnost jako spisovatel, archivář, historik, učitel a ředitel školy. Byl dlouholetý správce městského muzea, před zničením

⁴⁷ Dostupné z: <http://www.muzeumtgm.cz/cz/jan-renner/Jan-Renner> (28. 12. 2012)

⁴⁸ Dostupné z: <http://www.muzeumtgm.cz/cz/jan-renner/Jan-Renner> (28. 12. 2012)

zachránil spoustu důležitých dokumentů. Renner je autorem historických děl z Rakovníka.

7 DIDAKTICKÉ ZPRACOVÁNÍ TÉMATU

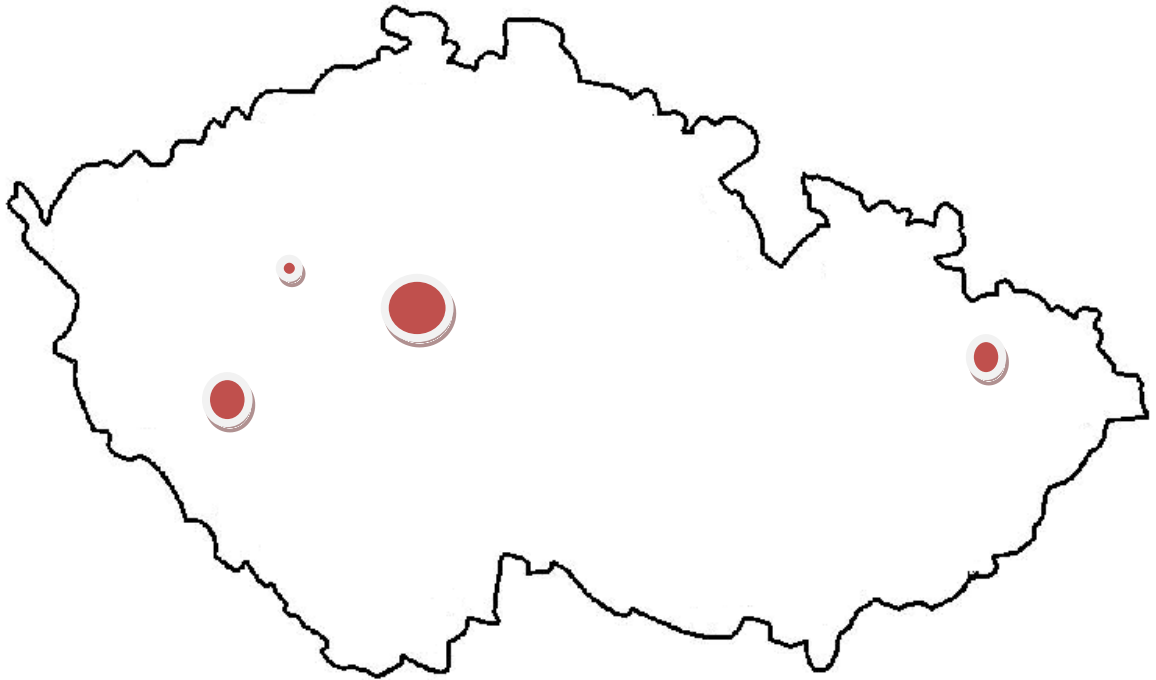
7.1 CESTA DO RAKOVNÍKA – PRACOVNÍ LIST

Cílem této aktivity je zopakování a upevnění základních informací o Rakovníku, které se žáci dozvěděli v předchozích hodinách. Metoda žákovy práce spočívá ve vyplnění pracovního listu. Za každý dílčí úkol získají žáci jedno písmenko ze slova Rakovník, které v závěru poskládají do „ukazatele“, který představuje virtuální začátek obce.

Dílčí cíle dané aktivity	<p>Vyznačit na mapě ČR Rakovník</p> <p>Správně přiřadit velikost města a počet obyvatel</p> <p>Najít správný znak města</p> <p>Vybarvit znak města</p> <p>Zaznamenat do plánu města důležité památky</p> <p>Zpřehlednit pojmy z dějin Rakovníka</p> <p>Luštit křížovku s historickým námětem</p> <p>Pracovat s chybou, opravit věcné chyby v textu</p>
MZP vztahy	Výtvarná výchova
Klíčové kompetence	<p>Kompetence sociální a personální</p> <p>Kompetence k řešení problémů</p> <p>Kompetence komunikativní</p> <p>Kompetence k učení</p>
Organizační forma	Skupinová práce
Časová náročnost	1. vyučovací hodina
Pomůcky	Pro každou skupinu pracovní list, nástěnná mapa ČR, psací potřeby, pastelky, nůžky, lepidlo

Cesta do Rakovníka

Úkol č.1 - Vyznačte na mapě ČR město Rakovník.

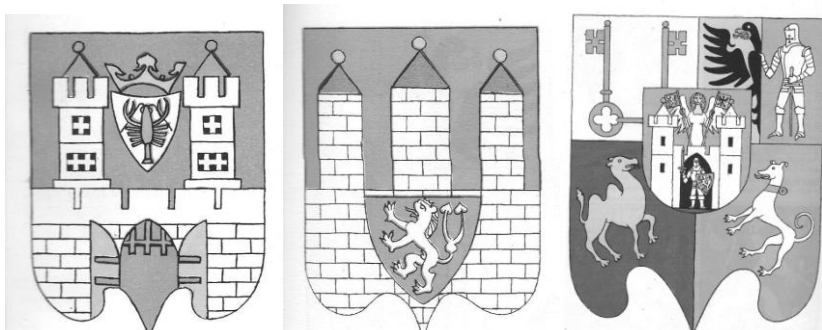

Úkol č.2 - Přiřaďte správný počet obyvatel k městu Rakovník (zakroužkujte).

- a) 2500 obyvatel b) 17000 obyvatel c) 85000 obyvatel

Úkol č.3 a 4. - Najděte správný znak města (označte ho).

- Pokud ho správně určíte, dostanete velký znak k vybarvení.

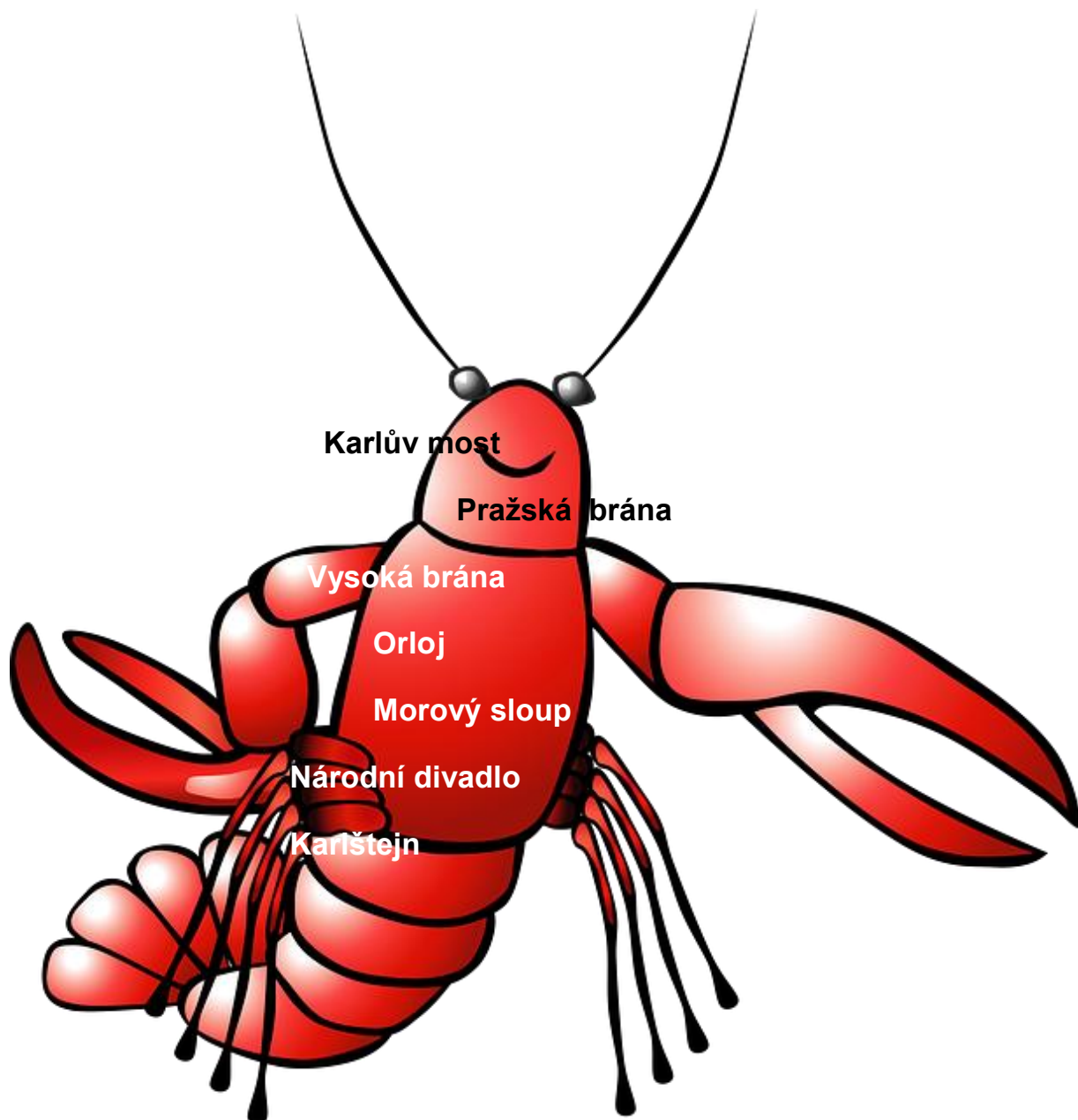

Úkol č.5 - Zaznamenejte do plánu města čísla důležitých památek.

1) pošta	2) radnice	3) morový sloup
4) gymnázium	5) zvonice	6) kostel

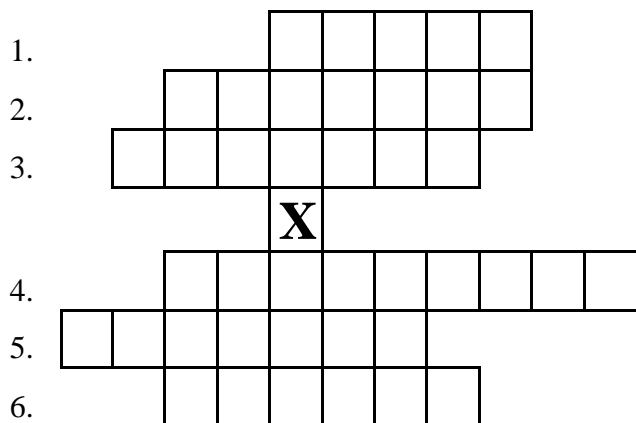

Úkol č.6 - Vyškrtněte pojmy, které nepatří do dějin Rakovníka.

Úkol č.7 - Vyluštěte křížovku.

1. Na okraji města stojí kostel sv.
2. Brána stojící u muzea se nazývá
3. Vedle kostela sv. Bartoloměje stojí malá stavba ukrývající dva zvony, jak se tato stavba jmenuje
4. Keltská hlava byla nalezena v obci jménem Mšecké
5. Významná osobnost Rakovníka Winter.
6. Druhá brána stojící v Rakovníku nese název

Tajenka: Osoba podle níž je pojmenované náměstí

.....

Úkol č.8 - V textu vyznačte chyby a opravte je na pomocnou linku.

Rakovník leží v Karlovarském kraji.

Městem protéká řeka Vltava.

Centrem města je náměstí Jana Žižky z Trocnova.

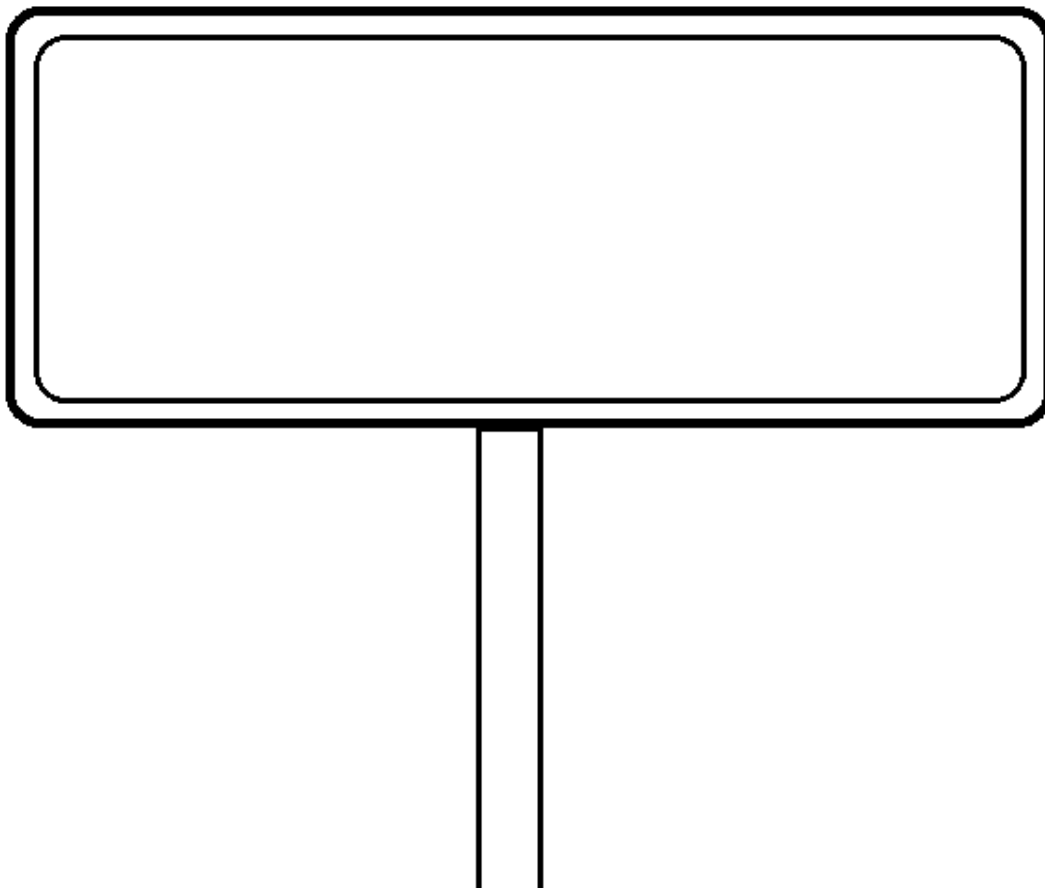
.....

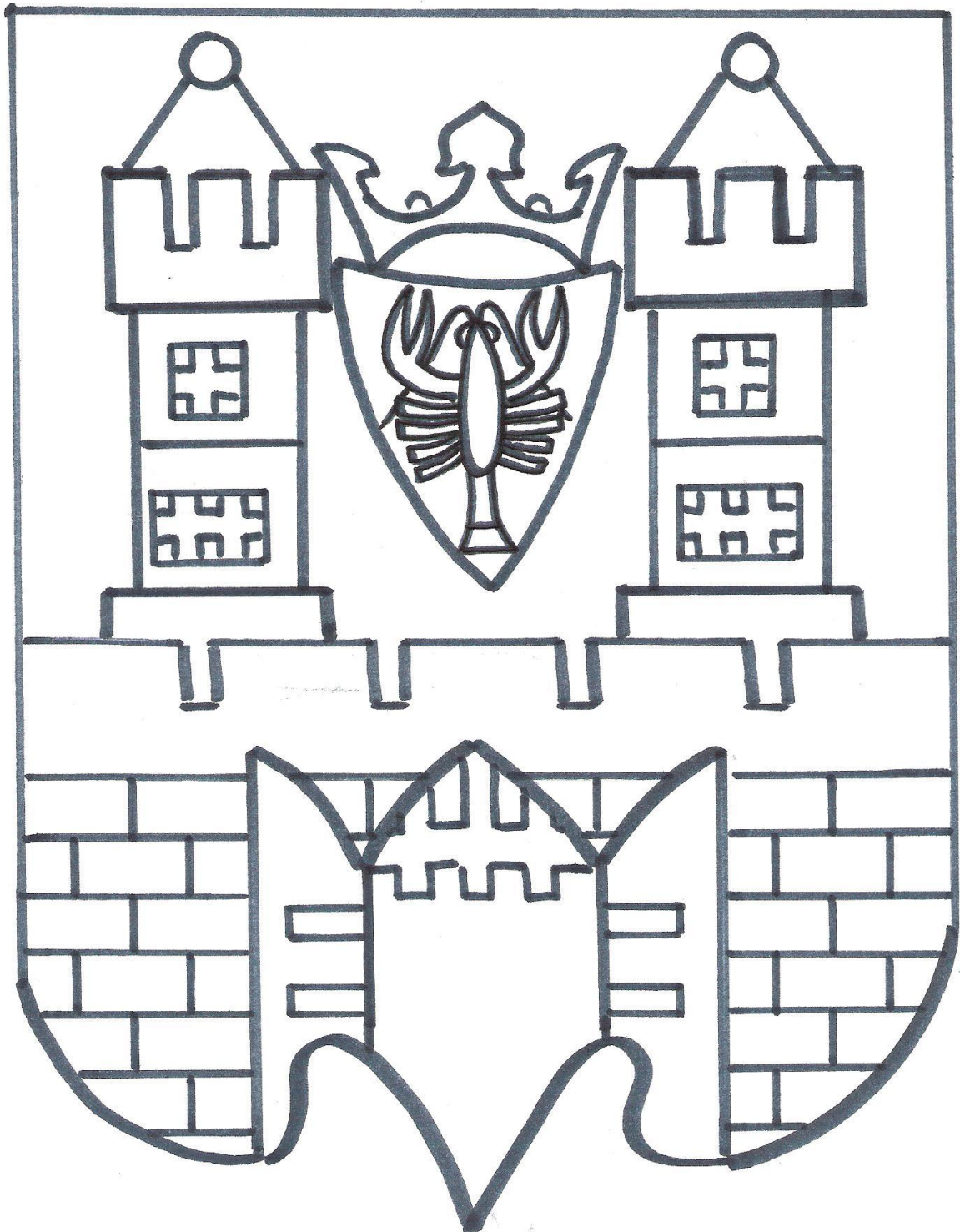
Dominantou tohoto náměstí je kostel sv. Mikuláše a morový sloup.

.....

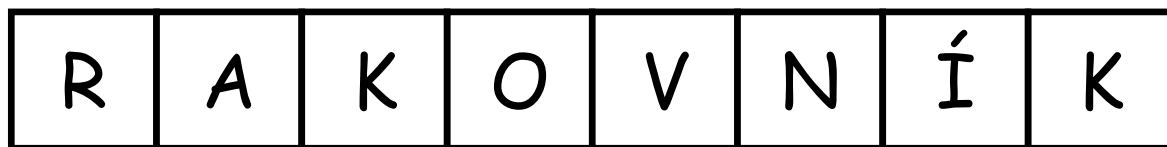
Okresní muzeum nese jméno Zikmunda Wintera.

.....

Písmenka za dílčí úkoly na rozstřihání:

7.2 V MUZEU T. G. M V RAKOVNÍKU

Cílem této aktivity je exkurze muzea, kde žáci vyplňují pracovní list týkající se hlavních či zajímavých exponátů.

Dílčí cíle dané aktivity	Soustředit se výklad průvodce (zdůraznit zásady návštěvníka památek)
MZP vztahy	Český jazyk
Klíčové kompetence	Kompetence sociální a personální Kompetence k řešení problémů Kompetence komunikativní Kompetence k učení
Organizační forma	Samostatná práce
Časová náročnost	3 vyučovací hodiny
Pomůcky	Pro každého žáka pracovní list, psací potřeby

V Muzeu T.G.M. - pracovní

list

Pravěk

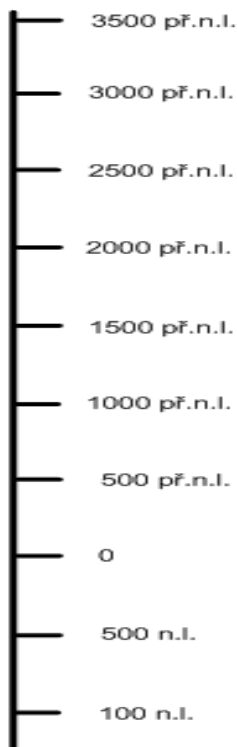
Vyznač na časové ose:

doba bronzová (2000 - 700 př.n.l.)

doba železná (700 př.n.l.- počátek n.l.)

příchod Keltů (5. stol.)

příchod Slovanů, Sámova říše (7. stol.)

Jaké nálezy svědčí o osídlení naší vlasti v době kamenné?

Kdo osídlil naše území v době železné?

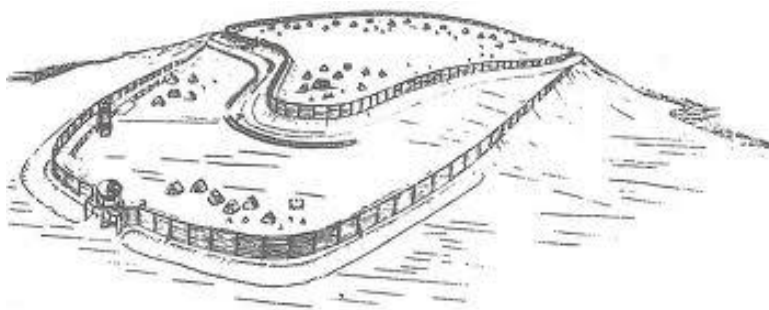
Čím vynikali Keltové?

Zanechali Keltové nějaké nálezy přímo v okolí Rakovníka?

Středověk

Období od příchodu Slovanů na naše území v 7. stol. do začátku 13. stol. se nazývá obdobím hradištním. Máte představu, co to bylo **hradiště**?

- a) kopec, na kterém stál hrad
- b) kamenná stavba
- c) opevněné sídliště

O Rakovníku se poprvé v písemných pramenech dočítáme až roku 1252. Čeští králové si tou dobou vybrali křivoklátské lesy pro své lovy a založili tu hned několik hradů, kterým se Rakovník musel podřídit. Podívej se na velkou mapu a **napiš jména alespoň 5 z nich.**

Podívej se do vitríny a zakroužkuj předměty, které mohli najít archeologové na hradě **Týřově** (prohlédni si jeho model).

**přezky opasku - propiska - podkova - střepy nádob -
televize - meč - nůž - hřebík - mobilní telefon**

Král Jan Lucemburský udělil Rakovníku v roce 1319 majestát, ve kterém ho nazývá už městem. Představ si, že jsi ve středověkém Rakovníku a jsi na městském trhu, jaké druhy nádob, bys zde našel? (jsou ve vitríně)

Začátek "nové doby"

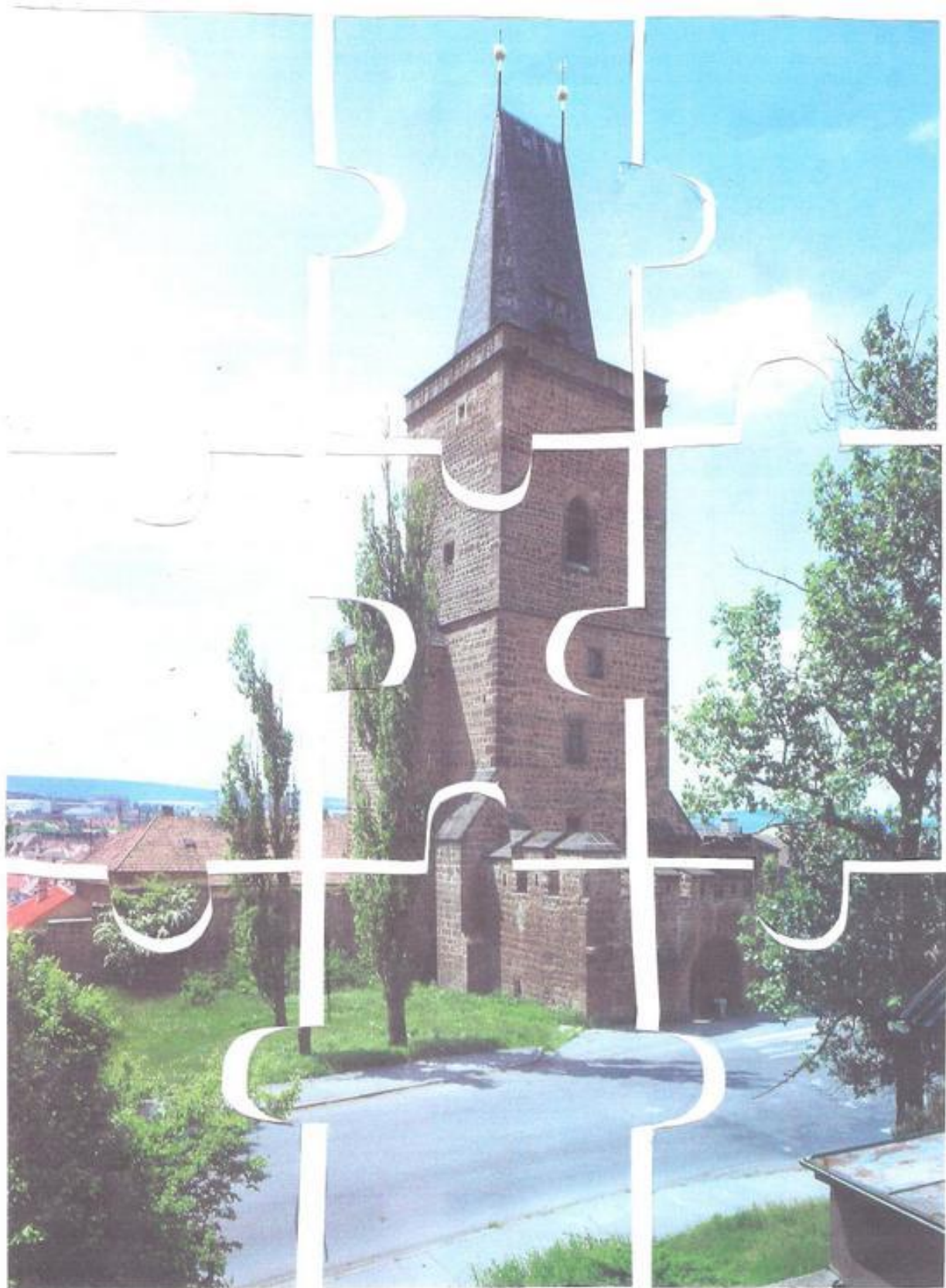
Až roku 1515 po skončení husitských válek se v Rakovníku započalo se stavbou kamenných městských hradeb se 4 branami. Zakroužkuj jejich správné názvy a podtrhni jména těch, které stojí dodnes.

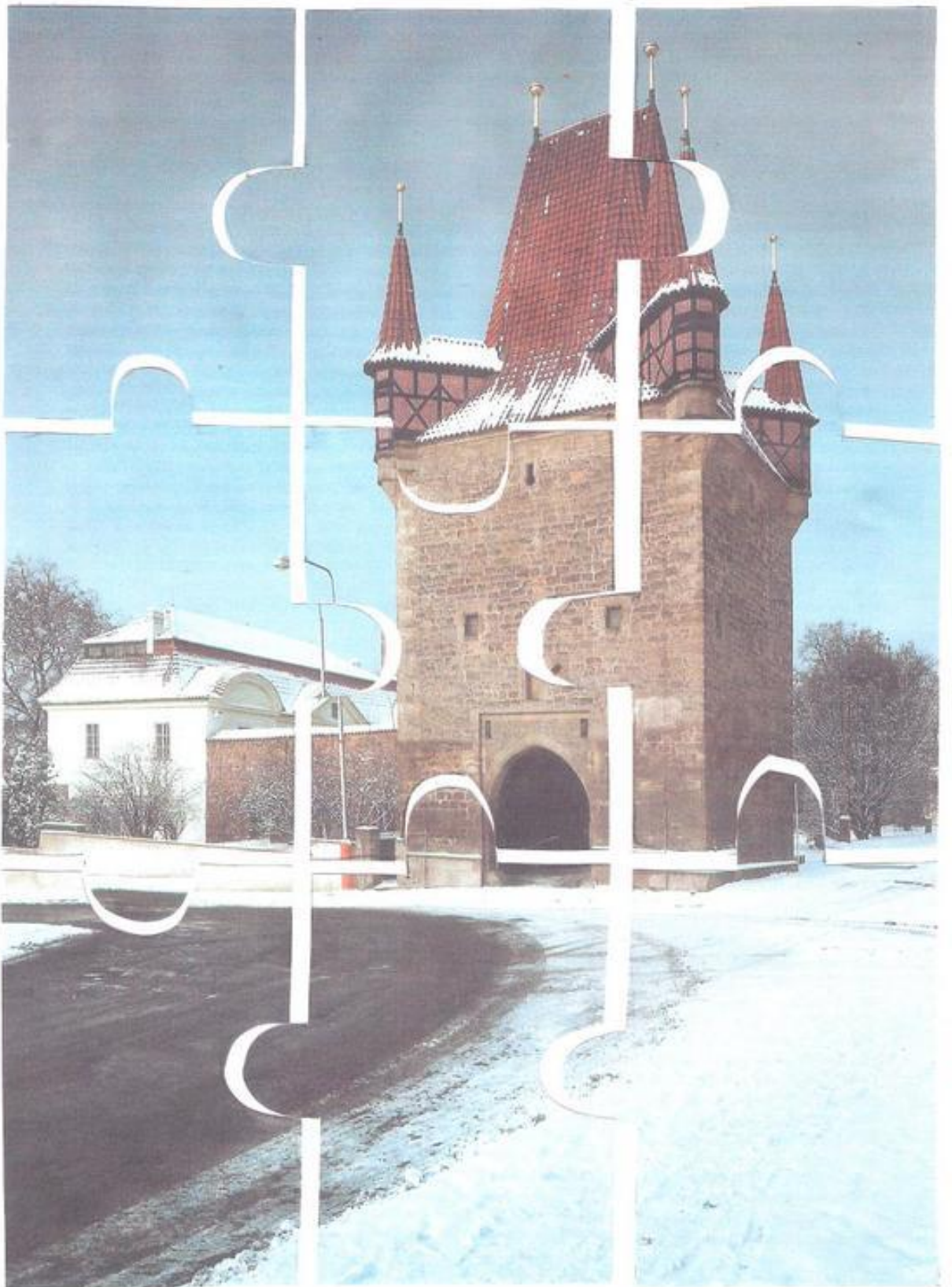
**Vysoká - Plzeňská - Císařská - Pražská - Svatojilská -
Královská - Prašná**

7.3 PUZZLE

Žáci dostanou dvě fotografie Vysoké a Pražské brány ve formě rozstříhaných a pomíchaných dílků, které ve dvojicích musí složit.

Dílčí cíle dané aktivity	Sestavit správně dvě stavby
MZP vztahy	Výtvarná výchova
Klíčové kompetence	Kompetence sociální a personální Kompetence k řešení problémů Kompetence komunikativní
Organizační forma	Práce ve dvojicích
Časová náročnost	1 vyučovací hodina
Pomůcky	Pro dvojici puzzle, výtvarné potřeby

7.4 MISS ARCHITEKTURA - RAKOVNÍK

Žáci jsou rozděleni do dvojic. Při procházce městem dvojice vyberou 10 zajímavých staveb a k vybraným objektům vytvoří fotografie. Ve škole si pak stavby rozlosují do dvojic (vždy jen jednu), každá dvojice výtvarně ztvární přidělenou budovu (objekt). Výkresy budou vyvěšeny ve škole na nástěnce. Je možné vyhlásit soutěž o nejlepší dílo.

Dílčí cíle dané aktivity	Vybrání deseti zajímavých staveb - ve dvojicích Pořízení fotografií těchto objektů Rozlosování objektu do dvojic Ztvárnit výtvarně přidělenou budovu (objekt)
MZP vztahy	Výtvarná výchova Mediální výchova
Klíčové kompetence	Kompetence sociální a personální Kompetence komunikativní Kompetence pracovní
Organizační forma	Práce ve dvojicích
Časová náročnost	5 vyučovacích hodin
Pomůcky	Fotoaparát, výtvarné potřeby

Vysoká brána

Zvonice

Pražská brána

Radnice⁴⁹

⁴⁹ Výkresy žáků 5.ročníku - ZŠ Kolečovice

7.5 CESTOVNÍ KANCELÁŘ

Hra na cestovní kancelář – jak, a na co nalákat návštěvníky do Rakovníka. Žáci vytvoří ve skupinách zajímavý a působivý propagační materiál - 10 vět o Rakovníku, alespoň 3 fotografie, vlastní obrázky.

Dílčí cíle dané aktivity	Shromáždit informace a materiál o městě Propojit smysluplně obrázky Vytvořit alespoň 10 vět - na co nalákat turisty Pozvat návštěvníka ve 2 cizích jazycích ⁵⁰
MZP vztahy	Výtvarná výchova Mediální výchova
Klíčové kompetence	Kompetence sociální a personální Kompetence komunikativní Kompetence pracovní
Organizační forma	Skupinová práce
Časová náročnost	5 vyučovacích hodin
Pomůcky	Výtvarné potřeby

⁵⁰ Práce s internetovým překladačem v rámci hodin Informatiky

8 ZÁVĚR

Město Rakovník leží asi 60 km západně od Prahy, v členité krajině s mohutným komplexem křivoklátských lesů. Poloha města ovlivňovala a dodnes má velký vliv na způsob života zdejších obyvatel. Doklady o osídlení města existují po celé pravěké období, ale samotný název Rakovník je poprvé doložen až roku 1252, tehdy měl funkci komorního, tržního městečka. Koncem 13. století byla do Rakovníka přenesena správa rakovnického kraje.

V roce 1471 získal Rakovník právo hrazených měst a mohl budovat zděné městské opevnění. Za oddanost udělil král Vladislav II. Jagellonský roku 1482 městu znak (červený rak ve štítku nad branou s dvěma vězeními) od roku 1500 přibylo Rakovníku právo pečetit červeným voskem. Roku 1588 udělil Rudolf II. Rakovníku statut královského města. Velké slávy dosáhl Rakovník po celých Čechách výrobou piva.

Koncem 17. století bylo město postižené válečnými útrapami. V osmnáctém století město Rakovník stagnovalo. Hospodářské obtíže města, zatěžovaného materiálním vydržováním vojsk během války o dědictví rakouské a sedmileté války, byly završeny neúrodou v Čechách v letech 1771 - 1773. Přes všechny těžkosti se město začalo obnovovat, většina dochovaných památek historického jádra je z barokních úprav v 18. století. Teprve 19. století přineslo městu předpoklady velkého rozvoje. Začaly se vytvářet samostatné úřady, stavěly se nové domy, vznikaly nové ulice, probíhala výstavba nových silnic. Do Rakovníka byla přivedena železniční trať. Roku 1833 byla otevřena reálná škola, na které vyučoval spisovatel Zikmund Winter. V těchto letech zaznamenal velký růst i průmysl.

Ve 20. století se začal rozvíjet kulturní a společenský život, vznikla Masarykova obchodní akademie, byla postavena nemocnice, sokolovna,

který byl bohužel pozastaven díky válečným bojům. Po překonání válečné krize nastal příliv obyvatel do města.

Mezi nejvýznamnější architektonické památky města patří zbytky městského opevnění - Pražská a Vysoká brána, chrám sv. Bartoloměje, zvonice, Mariánský sloup, kostel sv. Jiljí, Muzeum T.G.M., Sokolovna, židovské památky. K Rakovníku se vážou i jména některých známých osobností. Jedním z nich je Zikmund Winter - velký význam měla jeho práce pro veřejný a kulturní život Rakovníka, stejně jako jeho literární a badatelskou činnost. Dalším neméně významnou osobou je Jan Renner - spisovatel, archivář, historik, učitel a ředitel školy. Byl dlouholetý správce městského muzea, před zničením zachránil spoustu důležitých dokumentů. Renner je autorem historických děl z Rakovníka.

Získávání podkladů k mé práci nebylo vždy zcela jednoduché, ale velmi mě zaujalo, zejména pak tvoření didaktických aplikací. Domnívám se, že se mi podařilo splnit všechny cíle, které jsem si vytyčila. Bylo to jednak vytvoření uceleného materiálu k poznávání historie města Rakovníka, kterého by bylo možno využít nejen při výuce vlastivědy, a pak i zpracování didaktických aplikací pro výuku regionálních dějin. Věřím, že výsledky této práce využijí ve své praxi. Některé dílčí aktivity jsme měla možnost již ověřit u žáků na prvním stupni a setkala jsem se s kladným ohlasem. Na dětech bylo vidět nadšení a zájem o činnost, žáci soutěžili o nejhezčí propagační materiál města, aniž by si uvědomovali, že jde primárně o výuku regionálních dějin. Myslím si, že právě podobným způsobem by výuka u žáků na prvním stupni měla probíhat.

9 SEZNAM LITERATURY

Literatura:

BEDNAŘÍK, Tomáš: *Historické památky Rakovnicka*. Rakovník: Raport, 1997. ISBN 80-902190-2-0

BEDNAŘÍK, Tomáš: *Kniha pověstí z Rakovnicka, Novostrašicka, Křivoklátska, Poddžbánska, Jesenicka a Čistecka*. Rakovník: Raport, 1998. ISBN 80-902190-3-9

BEDNAŘÍK, Tomáš: *Rakovnicko*, Praha: Paseka. 2008. ISBN 978-80-7185-908-6

BEDNAŘÍK, Tomáš: *Stav nouze (svědectví o povodni na Rakovnicku - srpen 2002)*. Rakovník: Raport, 2002.

ČERNÝ, Jan: *Inventář, Městský národní výbor 1945 - 1990 (96)*. Rakovník: 2008

DVOŘÁK, Otomar: *Strážci posvátných cest (Putování Rakovnickem a Křivoklátskem)*. Beroun: MH v Edici regionálních autorů, 2002. ISBN 80-903023-7-8

HARTL, Roman: *Rakovnickem za památkami*. Rakovnicko o.p.s, 2010

LEVÝ, František: *Dějiny Královského města Rakovníka*. Rakovník: Agrosience s.r.o, ISBN 978-80-85081-33-6

LIŠKA, Karel, MUCHA, Ludvík: *Klíč k našim městům*. Praha: Práce, 1979

KOČKA, Václav: *Dějiny Rakovnicka*. Rakovník: Agrosience s.r.o, 2009. ISBN 978 - 80-85081-28-2

Kolektiv autorů: *Kniha o Rakovníku*. Rakovník: Rabasova galerie, 2002 ISBN 80-85868-44-X

Kolektiv autorů: *Většinové německé obce Rakovnicka po roce 1900*,
Rakovník: Rakovnicko o.p.s, 2011

PAVELKA, Roman: *Hrátky s dějepisem*. Brno: MC nakladatelství, 1996

RENNER, Jan: *Kronika města Rakovník*. Rakovník 1932 – 1945

RENNER, Jan: *Rakovnicko v době předhistorické*. Rakovník: F. Příhoda v
Rakovníce, 1915. č. 4

RENNER, Jan: *Věstník musejního spolku král. města Rakovníka a
politického okresu Rakovnického*. Rakovník: Knihtiskárna Václava Tučka,
1938. Ročník XXVIII.

RAZÍM, Vladislav: *Vzpomínky na starý Rakovník*. Rakovník: Rabasova
galerie, 1994

RAZÍM, Vladislav: *Rakovník. Přehled dějin. Procházka památkami*.
Rakovník, Rabasova galerie, 1995

VÝCHODSKÁ, Helena. *Didaktické hry ve vyučování dějepisu*. Plzeň:
Pedagogické centrum. 2003. ISBN 80 -7020-121-5

ZENGER, Zdeněk M.: *Česká heraldika*. Praha: Vyšehrad, 1978

Internetové zdroje:

Oficiální stránky města
www.mesto-rakovnik.cz/

Rakovník - wikipedie
cs.wikipedia.org/wiki/Rakovník

Oficiální stránky městského informačního centra Rakovník
www.infocentrum-rakovnik.cz/

Muzeum T. G. M v Rakovníku
www.muzeumtgm.cz/

Katastrální pracoviště Rakovník
www.cuzk.cz/kp/rakovnik

Pamětnické zdroje:

Květa Veselá (1938)

Jiří Hartmann (1935)

Mgr. Kateřina Blažková, Archeolog Muzea T. G. M. Rakovník

10 SUMMARY

Everyone should be acquainted with the history of their home and explore its secrets. I suppose that for these purposes every municipality should have a document prepared, which should be available to teachers. Unfortunately, I found out that the town of Rakovník does not have such a document at hand. That is why I tried to clarify and summarize the history of Rakovník, to describe important historical monuments, legends and remarkable personalities related to the town. My next goal was to create a set of educational activities suitable for teaching regional history in an entertaining way that would attract pupils and arouse their interest in history.

Rakovník is situated about 60 km west of Prague, in a rugged landscape with a massive complex of Křivoklát forests. The location of the town has always had a great influence on the way of life of its inhabitants. The evidence of the town settlement traces back to the prehistoric times, but the name "Rakovník" itself was not documented until 1252, when it used to function as a provincial, market town. Rakovník was granted the status of the royal town by Rudolf II in 1588. The town underwent major development in the 19th century, when it was connected to the railway network and also the town's industry started to flourish. In the 20th century the cultural and social life began to develop. Rakovník became the county town in 1850.

